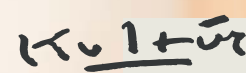

CENTRAL
BIBLIOTEKERNE

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

National analyse af bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne

Udvikling af folkebibliotekstilbud til ungdomsuddannelser
samt skalérbar Best-Practise for samarbejde og fremtidig
kompetenceudvikling

National analyse af bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne

Rapporten er resultatet af centralbiblioteksprojektet "National analyse af bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne" støttet af Slots- og Kulturstyrelsen i 2018-19.

Rapporten er på vegne af de seks centralbiblioteker udarbejdet af: Specialkonsulenter Nina Thorsted Petersen og Thomas Skivinger Bojsen ved Odense Biblioteker og Borgerservice samt ekstern konsulent Tine Daugberg. Projektejer er Kent Skov, Bibliotekschef for Odense Biblioteker og Borgerservice.

Tak til de fem øvrige centralbiblioteker: Gentofte, Herning, Roskilde, Vejle og Aalborg samt Slots- og Kulturstyrelsen for at støtte projektet med sparring og finansieringsmidler.

Tak til de syv interessenter, som har bidraget med deres holdninger og perspektiveringer på rapportens elementer. Steen Bording Andersen: Formand for Danmarks Biblioteksforening, Tine Segel: Formand for Bibliotekarforbundet, Pia Henriette Friis: Formand for Bibliotekschefforeningen, Anne-Birgitte Rasmussen: Tidligere formand for Danske Gymnasier og rektor for Københavns åbne gymnasium, Kasper Holm og kolleger: Gymnasie-, Erhvervs- og Akademiskolernes Biblioteksforening, Mette Trangbæk Hammer: Rektor for Greve Gymnasium og Trine Toft: Freelance folkebibliotekar og uddannelsesbibliotekar.

Tak til de otte folkebiblioteker, deres nøglemedarbejdere og ledere, som har stillet op til interview og har beriget denne rapport med beskrivelser på området af deres varierende samarbejde med ungdomsuddannelserne samt deres engagement ift. eleverne ved ungdomsuddannelserne: Hjørring Bibliotekerne, Aalborg Bibliotekerne, Silkeborg Bibliotekerne, Esbjerg Kommunes Biblioteker, Nyborg Bibliotek, Roskilde Bibliotekerne, Køge Bibliotekerne og Ørestad Bibliotek - Københavns Kommunes Biblioteker.

Tak til Tine Daugberg, som med stor dygtighed, faglig indsigt, engagement og omhyggelighed har stået for udførelse af interviews og hjælp til rapportens tilblivelse.

Grafisk produktion, layout og tryk:
Stæhr Grafisk. www.staehrgrafisk.dk

Publikationen kan hentes på:
<https://centralbibliotek.dk>
<http://www.projektbank.dk>

ISBN 978-87-999914-0-2

Indhold

1	Indledning	3
2	Konklusion og perspektivering	5
3	Rapportens grundlag	8
4	Metode og afgrænsning	12
5	Et bibliotekstilbud under forandring	14
6	Interview af interessenter	17
7	Eksempler på samarbejdsmodeller fra otte folkebiblioteker	21
	Hjørring Bibliotekerne	22
	Aalborg Bibliotekerne	24
	Silkeborg Bibliotekerne	27
	Esbjerg Kommunes Biblioteker	30
	Nyborg Bibliotek	32
	Roskilde bibliotekerne	34
	Køge Bibliotekerne	37
	Ørestad Bibliotek – Københavns Kommunes Biblioteker	40
8	Anbefalinger til en skalérbar Best-Practise	44
	Hvilke tilbud skal der være til eleverne?	48
9	Anbefalinger til kompetenceprofil og kompetenceudvikling	50
	Primære kompetencer	50
	Undervisningskompetencer	52
	Kompetencer til at levere kulturelle og folkeoplysende aktiviteter	53
	Faktaoplysninger om de medvirkende biblioteker	54
	Kilder	55

1: Indledning

Hvilken betydning har et bibliotekstilbud for elevens kompetencer og uddannelsesrejse?

Rigtig meget, når man ser på de nationale og internationale undersøgelser, der tager udgangspunkt i Library Analytics, som kan vise effekten af biblioteker ift. studerende og læreanstalterne.

Med baggrund i rapporter om Biblioteks Impact ses tydelige tendenser til, at elever, der benytter bibliotekstilbud, opnår større akademisk succes – at de forskellige typer af bibliotekstilbud forbedrer læring, informationskompetencer, karaktergennemsnit og gennemførelse. Bibliotekerne fremmer uddannelsesinstitutioners resultater, hertilhørende kritisk tænkning, etiske ræsonnementer, global forståelse og civilt engagement.

Undersøgelser indenfor det seneste år understreger også vigtigheden af nærhedsprincippet – at jo tættere bibliotekstilbuddet er på eleven, jo bedre. Jo tættere bibliotekaren er på eleven, jo bedre mulighed er der for at kunne understøtte eleven og være 'den ekstra' voksne i den store udvikling, som eleven gennemgår på ungdomsuddannelsen.

Biblioteksbetjeningen nedgraderes

I gennem de sidste par år har der i folkebiblioteksvæsenet været en oplevelse af, at biblioteksbetjeningen på ungdomsuddannelserne nedgraderes. Der er tal, der viser, at siden 2015 er en større del uddannelsesbibliotekarere blevet opsagt eller reduceret i timetal.

Der eksisterer allerede i dag samarbejdsaftaler i en del kommuner mellem de gymnasiale uddannelser og deres lokale folkebibliotek om at løfte de biblioteksfaglige elementer ift. eleverne. Disse aftaler varierer vidt i omfang og succes, og der opleves også her en tendens til, at disse aftaler opsiges eller nedjusteres.

Det er ikke til at vide, om denne udvikling skyldes et tilfældigt sammenfald af strukturer kombineret med besparelser og nye prioriteringer, eller om andre faktorer er på spil. Men er tendensen korrekt, er der tale om en u hensigtsmæssig og utilsigtet problemstilling i forhold til at styrke elevernes evner til selv at kunne navigere i den store og komplekse mængde af informationer og at kunne fremfinde og kvalitetsvurdere kilder og informationsressourcer m.v.

Uensartet biblioteksbetjening

Folkebibliotekernes formål er at fremme bl.a. folkeoplysning og uddannelse og har i årevis hjulpet elever fra de gymnasiale uddannelser i deres opgaveskrivning samt informationssøgning ud fra de materialer (fysiske og digitale), som de respektive biblioteker har adgang til.

Folkebibliotekerne varierer meget fra kommune til kommune både i størrelse, kompetencer og tilbud af materialer, især de digitale tilbud varierer. Dette gør, at eleverne aldrig vil få en ensartet biblioteksbetjening, som er direkte målrettet deres uddannelsesbehov. Herudover er der det socioøkonomiske aspekt i, at eleverne selv skal finde vej til deres lokale folkebibliotek, hvis der ikke forefindes et uddannelsesbibliotek. Erfaringsmæssigt giver dette en social skævvridning ved, at de 'stærke' elever selv finder frem til bibliotekstilbuddet, mens de 'svage' elever ikke nødvendigvis er i stand til dette. Det er i modstrid med et målrettet bibliotekstilbud til eleverne, hvor alle eleverne har lige adgang og lige muligheder.

Folkebibliotekernes og ungdomsuddannelsernes formål og forpligtelse sættes der ikke

spørgsmålstegn ved i rapporten – kun den uforholdsmæssige nedgradering eller reducere varetagelse af denne opgave i uddannelsesinstitutionernes eget system. Dette skaber ubalance i den samlede opgavevaretagelse og ressourceforbruget mellem folkebibliotekerne og uddannelsesbibliotekerne ift at støtte eleverne bedst muligt i deres uddannelse.

Rapporten vil afdække udviklingen på biblioteksområdet ift. ungdomsuddannelserne. Herunder give en præsentation af den oplevede serviceglidning fra ungdomsuddannelsernes biblioteksbetjeningsniveau over mod folkebibliotekerne.

Det er meget tydeligt, at der er mange interessenter og faglige interesser indenfor dette område, men rapporten har som ambition at inspirere folkebibliotekerne og ungdomsuddannelserne til gode, konstruktive samarbejder via Best-Practice anbefalinger, som tilgodeser eleverne bedst muligt i det tilfælde, at der ikke er et bibliotekstilbud på ungdomsuddannelserne.

Rapporten vil give anbefalinger til, hvilke kompetencer som er nødvendige, for at biblioteksansatte kan bidrage til elevens uddannelsesrejse samt for at være en stærk partner i et samarbejde mellem folkebibliotek og ungdomsuddannelse.

2: Konklusion og perspektivering

Behov for nye løsninger

Rapporten har undersøgt, hvorvidt en serviceglidning af bibliotekstilbud fra ungdomsuddannelserne mod folkebibliotekerne har fundet sted. Denne tese er blevet bekræftet gennem undersøgelse og analyse ved hjælp af såvel desktop-research som kvalitative interviews.

Ved belysning af rammebetingelserne for folkebibliotekerne og ungdomsuddannelserne kan det konstateres, at begge sektorer er underlagt løbende besparelser. Det varierer for folkebibliotekerne, da disse er underlagt de kommunale budgetter og politiske prioriteringer. Ungdomsuddannelserne er derimod selv-vejende institutioner, men underlagt det vedtagne omprioriteringsbidrag på 2% i perioden 2016-2022.

Nedskæringer på uddannelsesbiblioteker og antallet af uddannelsesbibliotekarere er en konsekvens heraf. Derfor er folkebiblioteket for mange elever landet over blevet det eneste bibliotekstilbud til at understøtte deres uddannelse.

Landets folkebiblioteker er underlagt vidt forskellige forhold f.eks. kommunens størrelse, antallet af ansatte, budget, materialebudget og digitale tilbud i form af bl.a. databaselicenser.

Serviceglidning og manglende ressourcer

Folkebibliotekerne kan umiddelbart ikke erstatte et uddannelsesbibliotek og uddannelsesbibliotekarere 1 til 1, hverken på specialiseret viden eller specialiseret materialebeholdning.

Uligheden i folkebibliotekstilbud på tværs af kommunegrænser betyder, at der ikke vil være ressourcer på alle folkebiblioteker til at opret-

holde en god service for eleverne, hvis serviceglidningen fortsætter. Folkebibliotekerne kan heller ikke kompensere for det tab, der er kommet, efter at SkoDa er blevet lukket, hvorfor eleverne flere steder mister adgang til digitale materialer på uddannelsen, uanset om der er et uddannelsesbibliotek eller ej.

Best Practise erfaringer

Der er et oprigtig ønske om at hjælpe og understøtte eleverne bedst muligt i deres uddannelsesrejse både ift. studiekompetencer og dannelse. Derfor har rapporten brugt otte folkebibliotekers beskrivelser af samarbejdsmodeller med relationer til ungdomsuddannelserne til at videregive erfaringer og udarbejde et sammandrag af anbefalinger til, hvordan et folkebibliotek bedst muligt kan understøtte eleverne i samarbejde med ungdomsuddannelserne, hvis bibliotekstilbuddet reduceres eller forsvinder fra ungdomsuddannelsen.

Anbefalingerne til denne Best Practise er også lavet ud fra devisen, at One Size doesn't fit All, og der er foretaget en gennemgang af forskellige elementer. Det enkelte folkebibliotek, der står overfor en mulig samarbejdsrelation, kan kigge pointerne til Best-Practise igennem og vælge de elementer, som passer på deres situation og omstændigheder.

Dette leder til rapportens sidste del, hvor der er lavet en række anbefalinger til, hvilke kompetencer der er nødvendige for at kunne varetage tilbud til ungdomsuddannelser. Dette er uanset om det gælder almindelig vejledning i udlånet, undervisning eller kulturelle og folkeoplysende aktiviteter.

De nævnte kompetencer er på ingen måde en udtømmende liste, da alsidigheden i bibliotekets virke spænder meget vidt. Men listen af kompetencer giver på samme måde som anbefalingerne til samarbejdsmodellen en mulighed for at overveje, udvælge og prioritere, hvilke kompetencer, der skal være til stede på et givent bibliotek. Disse kompetencer kan allerede være til stede, men de kan også erhverves ved efteruddannelse og rekruttering.

Behov for nye løsninger

Meningen med rapporten er at få sat fokus på, hvordan bibliotekstilbud kan understøtte eleverne bedst muligt gennem deres uddannelse

og i at erhverve sig 21. century skills, som gør dem parate til fremtidens samfund og arbejdsmarked.

Hvis serviceglidningen fra uddannelsesbiblioteket på ungdomsuddannelserne mod folkebiblioteket fortsætter, er der behov for at finde nye løsninger til at udligne den faglige og socioøkonomiske ulighed for eleverne, som tydeliggøres qua forandringen i bibliotekstilbudene.

Et øget samarbejde mellem sektorerne bringer nye muligheder med sig, og håbet er, at rapporten vil inspirere til at forfølge dette i endnu højere grad.

3: Rapportens grundlag

Lovgivning, teori og rapporter

Den teoretiske ramme for denne rapport bygger på flere elementer.

Først og fremmest det lovgivningsmæssige. *Lov om de Gymnasiale Uddannelser* og *Aftale om styrkede Gymnasiale Uddannelser* giver indsigt i, hvad de gymnasiale uddannelser skal leve op til. Særligt paragraf 29 uddyber, hvilke forventninger, der er til, hvad eleven skal opnå under uddannelse, og dette giver mulighed for folkebibliotekerne til at understøtte eleven i at kunne leve op til disse forventninger.

Bibliotekslovens indledende paragraf understøtter ovenstående, da folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet.

En række statslige biblioteker, herunder uddannelsesbiblioteker, er i modsætning til folkebibliotekerne, umiddelbart kun forpligtet til at varetage uddannelsesinstitutionernes interesse, hvilket primært er elever og lærere. Dette

gør også, at uddannelsesbibliotekerne er specialiserede i forhold til deres målgruppe, hvor folkebibliotekerne skal kunne hjælpe alle borgere uanset uddannelsesbaggrund og alder.

Firrumsmodellen

Til at synliggøre bredden og dybden i folkebibliotekernes formål gøres der brug af rapporten *Folkebiblioteket i Videnssamfundet*, hvor 4-rumsmodellen illustrerer folkebibliotekernes bredde og dybde i sin måde at favne borgerne – og i dette tilfælde elever og lærere.

Med udgangspunkt i Henrik Jochumsens opsummering er rummene som følger:

- Læringsrummet – hvor elever og lærere kan opdage og udforske verden og dermed styrke deres kompetencer og muligheder gennem fri og uhindret adgang til information og viden.

Læringsrummet understøtter erkendelse/erfaring og empowerment.

Lov om de Gymnasiale Uddannelser

§ 29. Uddannelsesforløbene og undervisningen skal tilrettelægges, så eleven arbejder med at tilegne sig viden, kundskaber og kompetencer både i det enkelte fag og i flerfaglige forløb.

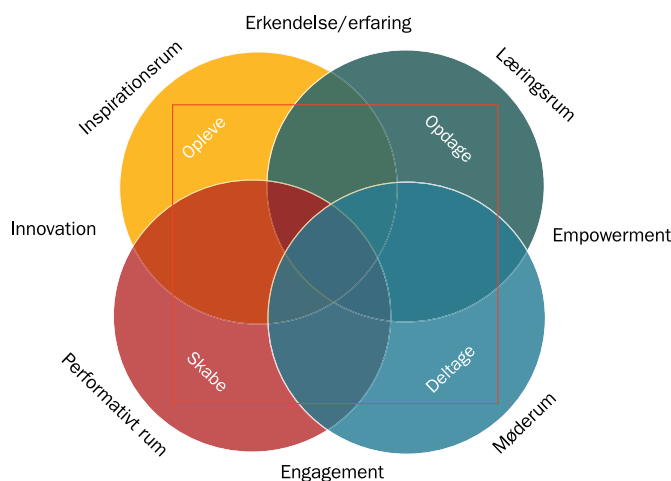
Stk. 2. Undervisningen skal, hvor det er relevant, indeholde forløb og faglige aktiviteter, der styrker elevernes evne til at håndtere valg og overgange i uddannelsessystemet. Eleverne skal gennem undervisningen opnå viden om og erfaringer med fagenes anvendelse, der modner deres evne til at reflektere over egne muligheder og at træffe valg om egen fremtid i et studie-/karriereperspektiv og et personligt perspektiv.

Stk. 3. Eleverne skal opnå skriftlige kompetencer og almene studiekompetencer, der sætter dem i stand til at honorere de krav til korrekt skriftlig fremstilling, kritisk bearbejdning af viden, selvstændighed og vedholdenhed, der kræves i de videregående uddannelser.

Stk. 4. Undervisningen skal indeholde forløb og faglige aktiviteter, hvor der arbejdes målrettet med at udvikle elevernes evne til at arbejde kreativt og innovativt i fagene. Det skal udvikle elevernes evne til at forholde sig til og finde løsninger på faglige problemstillinger, de ikke har mødt før. Evnen til at være problemløsende skal prioriteres i både fag og faglige samspil, hvor eleverne reflekteret og analyserende skal anvende faglig viden og faglige metoder til at undersøge og løse konkrete problemer.

Stk. 5. Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne opnår kundskaber og kompetencer gennem målrettet arbejde med sprog og kulturforståelse i undervisningen. Det skal gøre eleverne dygtigere til at anvende sprog og give dem indsigt i globale problemstillinger.

Stk. 6. Eleverne skal opnå digitale kompetencer, så de lærer at anlægge et kritisk blik på digitale medier og at indgå i digitale fællesskaber. I fagene skal eleverne lære at søge information og forholde sig kildekritisk, når de søger viden gennem digitale medier, og gennem undervisningen skal eleverne opnå erfaring med digitale fællesskaber og arbejde med skabelsen af digitale produkter.

- Møderummet – hvor elever og lærere kan være i et frit offentligt rum som et tredje sted mellem uddannelsesinstitution og hjem og møde andre, der er som dem selv eller forskellige fra dem selv. Møderummet understøtter empowerment og engagement.
- Inspirationsrummet – hvor elever og lærere får meningsfulde oplevelser gennem kunstneriske udtryksformer inden for alle medier, genrer, live events og kulturelle arrangementer. Inspirationsrummet understøtter erkendelse/ erfaring og innovation.
- Det performative rum – hvor elever og lærere i samspil med andre kan skabe nye kreative og innovative udtryk i en smeltning af kunst, kultur og læring. Det performative rum understøtter engagement og innovation.

Folkebibliotekets fire rum skal ikke forstås som fire rum, der omslutter sig selv, men som idealtyper, der flyder sammen og skaber relevante muligheder, for brugerne. (Jochumsen et al. 2010).

Lov om biblioteksvirksomhed

Folkebibliotekernes formål og virksomhed

§ 1. Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder internet og multimedier.

Stk. 2. Folkebibliotekerne skal bestræbe sig på at stille videogrammer til rådighed.

Stk. 3. Folkebibliotekerne formidler kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt.

§ 2. Folkebibliotekernes formål opfyldes gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelse af det materiale, der stilles til rådighed. Ved udvælgelsen må alene disse kriterier, ikke de i materialet indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter, være afgørende.

.....

De statslige biblioteker

§ 13. Staten driver en række biblioteker med henblik på betjening af læreanstalter, institutioner og forskningen.

Stk. 2. Et statsligt bibliotek står til rådighed for enhver for benyttelse på stedet samt udlån af materialer og deltager i bibliotekernes almindelige lånesamarbejde, såfremt opgaven indgår i forudsætningen for bevillingen til biblioteket.

Stk. 3. Et bibliotek, der modtager tilskud fra staten, står til rådighed for enhver for benyttelse på stedet samt udlån af materialer og deltager i bibliotekernes almindelige lånesamarbejde, såfremt opgaven indgår i forudsætningen for tilskuddet til biblioteket.

.....

21st century skills og "Media and Information Literacy"

Til at belyse de kompetencer som eleverne skal besidde for at kunne begå sig på studiet og i det fremtidige arbejdsmarked, og som bibliotekerne skal understøtte tilegnelsen af, benyttes derfor teorierne om 21. century skills og Media and Information Literacy.

Både de gymnasiale uddannelser og folkebibliotekerne taler ind i 21st century skills: Kollaboration, IT og Læring, Videnskonstruktion, Problemløsning og Innovation, Selvevaluering, samt Kompetent Kommunikation.

Lige siden UNESCO satte fokus på livslang læring i 1970'erne, er der blevet talt om, hvad der skal til for at kunne klare sig på arbejdsmarkedet og i samfundet på sigt.

"Idealet om en specialiseret arbejdsstyrke, der loyalt og samvittighedsfuldt passer deres job ved samlebåndet, er her definitivt erstattet af et ideal om en veluddannet og fleksibel arbejdsstyrke, der gennem kritisk tænkning og kreativitet kan innovere sig ud af ethvert tænkeligt problem.", som Ulf Dalvad Berthelsen skriver i sin artikel om "21st century skills. Om det 21. århundredes kompetencer fra arbejdsmarkedspolitik til allemandseje".

Kirsten Drotner (2018) fremhæver Unesco's definition af Media and Information Literacy (MIL), som rækker ind i flere af 21st century skills

- evnen til at få adgang til medier og forstå forskellige medier og det indhold, de kommunikerer
- evnen til at anvende forskellige medier og analysere, hvordan de fungerer i forskellige sammenhænge, inkl. etisk brug

- evnen til at kunne udtrykke sig ved hjælp af forskellige medier og evaluere resultatet i en bredere kommunikationssammenhæng.

MIL favner i Kirsten Drotners optik alle de evner, man har brug for, for at kunne leve med og præge sit liv på tværs af medier, men især ift. de digitale mediers indflydelse.

21st century skills og MIL giver en ekstra dimension til både de gymnasiale uddannelsers paragraf 29, samt folkebibliotekernes store indsats vedrørende digital dannelse og informationssøgningskompetencer.

Tænk tanken DEA's rapport *Hvordan uddanner vi til fremtidens arbejdsmarked?* supplerer dette i fokuset på uddannelse som præmis for at fremme Danmarks velstand, samt ruste elever og studerende til at kunne magte og klare sig på et arbejdsmarked med voksende teknologi og international konkurrence. DEA påpeger, at et uddannelsessystem også skal mindske økonomisk ulighed, øge social mobilitet og fremme den enkeltes muligheder for et godt liv i et mangfoldigt samfund.

Denne rapportes anbefalinger til en skalérbar best practise og kompetenceudvikling vil understøtte denne ambition.

Stor interesse for de unges informationskompetence og brug af biblioteket

Rapporten baserer sig på mange gennemarbejdede og inspirerende rapporter, undersøgelser og samarbejder, som er gennemført i løbet af de sidste 2-3 år. Rapporten gør brug af den erfaring og de datakilder, som ligger til grund for de øvrige undersøgelser.

Eksempler på dette er:

- *Digital informationsforsyning i gymnasieskolen.* Projektet har ønsket om at skaffe flere digitale læringsmidler (videnskabelige ressourcer) til brug i de større skriftlige opgaver samt øge elevernes informations(søge)kompetencer. Nogle af konklusionerne er, at læreren har en stærk indflydelse på tilgangen til at opbygge elevens informations(søge)kompetence, samt at selv en 'svag' elev kan lykkes, hvis eleven er vedholdende.
- *Bedre informationssøgning – Etablering af en national virtuel biblioteks- og databrønd til ungdomsuddannelserne.* Projektet belyste behovet, hvilke løsninger markedet tilbyder, og om der er grundlag for en bæredygtig drift af et netværk af digitale gymnasiebiblioteker i form af en fælles platform, som det er let for uddannelsesinstitutionerne at koble sig på og få tilpasset lokale behov. Noget af det, som er blevet fremhævet i de mange interviews med uddannelsesbibliotekarere til undersøgelsen er, hvor meget uddannelsesbibliotekaren bliver brugt i andet end blot klassisk forstand, men også som 'den voksne' de unge kan gå til.
- *Synergi mellem Folkebibliotek og Campus.* Guiden, som er udarbejdet i forlængelse af projektet, giver en række anbefalinger til, hvordan folkebiblioteker og uddannelsesbiblioteker kan samarbejde med undervisere og studerende med det mål for øje at give de studerende et godt studie tilbud. Disse anbefalinger supplerer denne rapports anbefalinger til best practise.
- *Biblioteks-Impact – Rapport om et DEFF-projekt 2016, samt efterfølgende forskning på området.* Projektet var en projektmodning til at udarbejde en mere systematisk værktøjskasse for danske fag- og forskningsbiblioteker til at bruge Library Analytics og derved vise, hvilken effekt bibliotekerne har på de studerendes uddannelsesrejse og karakterer samt videre vej på arbejdsmarkedet. SDU har fortsat forskningen, hvor der påpeges tendenser på sammenhænge mellem biblioteksbrug og karakterstørrelsen. Det understøtter denne rapports hensigt med at vise, at bibliotekstilbud ift. ungdomsuddannelserne vil kunne gøre en forskel i at understøtte eleverne.

4: Metode og afgrænsning

Fokus på almene gymnasier og handelsskoler

Til at belyse projektets problemstilling vil der blive gjort brug af følgende metodiske set-up og afgrænsning i forhold til området:

Den samlede projektrapport bygger på såvel empiriske som faglige erfaringer fra andre nyligt udkomne rapporter på området, hvilket danner et grundlæggende metodisk fundament.

Interviews

Til at afdække forandringen i bibliotekstilbudene samt den oplevede serviceglidning benyttes primært statistisk metode og nøgletal fra et bredt udvalg af velfunderede kilder.

Det vil ske i form af desktop research, som via komparativ analyse afdækker området. Denne afdækning fører til den kvalitative undersøgelse.

I den kvalitative undersøgelse foretages interviews med interessenter for at belyse alle vinkler af forandringen i bibliotekstilbuddet.

Spørgsmålene har i nogen grad været inspireret af en scenariebaseret tilgang, da denne type spørgsmål også kan åbne op for forestillinger om fremtiden og mulige løsninger, som rager ud over nutidens situation.

Interviews er foretaget som 1 til 1 interview. Interviewguiden er blevet individualiseret til hver enkelt interessent. Formen på interviewene har været mellem struktureret og semi-struktureret. Det skal forstås på den måde, at der vil være en fast defineret interviewguide for at sikre strukturen igennem interviewet. Omvendt har det været nødvendigt at uddelegere et niveau af frihed til interviewer, hvilket har gjort det muligt i interviewsituationen at

forfølge interessante emner, der kan belyse sider af problemstillingen, som ikke er indeholdt i spørgerammen.

I interviews om samarbejdsmodellerne har det været relevant at lade interviewpersonerne formulere og italesatte samarbejdet med egne ord og kunne komme med pointer, som i deres specifikke samarbejdssituation har været væsentlige og vigtige.

I langt de fleste cases har der været afholdt særskilte interviews med en medarbejder og en leder fra folkebiblioteket. Baggrunden for at inddrage både medarbejdere og ledere, der har beskæftiget sig med tilbud til elever på gymnasiale uddannelser er, at der ønskes indblik i såvel hvilke samarbejdsmodeller og -tilgange, der fungerer, reelle udfordringer og hvilke kompetencer, der er i spil og nødvendige, når et folkebibliotek skal bidrage til elevers gymnasiale uddannelsesforløb. Samtidig har det været muligt at belyse og samtidig give plads til alle overvejelser på såvel det operationelle som det strategiske plan i relation til samarbejdsmodeller.

Caseeksempler

Til at komme med anbefalinger til BEST-practice for samarbejdsmodeller gennem beskrivelse og analyse af eksisterende samarbejdsmodeller vil den samme metodiske opbygning af cases blive benyttet samt perspektivering til Firrumsmodellen.

Projektet har udvalgt otte cases til at belyse diversiteten i forskellige samarbejdsmodeller på tværs af landet ved forskellige størrelser af biblioteker.

De udvalgte folkebiblioteker har på forskellig vis erfaring med at samarbejde med gymnasiale uddannelsesinstitutioner. Dette giver det bedst mulige udgangspunkt for kunne komme med anbefalinger i forhold til samarbejder mellem uddannelsesinstitutioner og folkebiblioteker.

Afgrænsning

I projektet afgrænses det behandlede område til primært at behandle almene gymnasier og handelsskoler.

De almene gymnasier og Handelsskoler (STX og HHX) har traditionelt et præakademisk sigte og har traditionelt haft samarbejder med folkebibliotekerne. Disse typer uddannelsesinstitutioner har traditionelt set og mange steder haft eget separate bibliotekstilbud.

5: Et bibliotekstilbud under forandring

Service til de unge er stærkt udfordret

Det følgende afsnit vil belyse serviceglidning fra uddannelsesbibliotek til folkebibliotek.

Såvel uddannelsesbibliotekssektoren som folkebibliotekssektoren har været under hastig forandring gennem de seneste år. Der er strukturelle faktorer, som har spillet ind på begge bibliotekstype, og samtidig opleves besparelser indenfor begge bibliotekstyper.

Anses folkebibliotekernes nettoudgifter som udtryk for de fastlagte budgetter ses det, at bibliotekerne i perioden 2012-2017 er blevet beskåret med over 3% i gennemsnit på landsplan.

Det skal ses i den kontekst, at folkebibliotekerne i samme periode har fået en langt større opgaveportefølje, som skal udføres indenfor en mindre økonomisk ramme. I en undersøgelse foretaget af Danmarks Biblioteksforening i 2016 fremgår det, at bibliotekerne generelt oplever en stigning i åbningstider, nye opgaver samt et generelt højere besøgstal, som kræver bibliotekernes ressourcer.

Ungdomsuddannelserne er underlagt omprioriteringsbidraget på 2% årligt i perioden 2016-2022. Folkebibliotekerne er underlagt kommunerne – her ses en klar tendens til generelle besparelser tydeligt.

Tabel 1 er en oversigt fra Bibliotekarforbundet, der viser antal afskedigelser på landets uddannelsesbiblioteker i årene 2015-2018. Her ses det, at der på fire år er blevet afskediget 43 uddannelsesbibliotekarere på landsplan.

Et arbejdspapir fra Bibliotekarforbundet fra 2015 viser endvidere, at der var ansat 177 uddannelsesbibliotekarere i hele landet i 2015. I forhold til omtalte kortlægning skal der tages højde for diverse fejkilder i opgørelsen. Kort-

lægningen baserer sig på frivillige indmeldinger fra BF's medlemmer samt manuel samkøring af forskellige kilder, hvorfor validitet i kortlægningen ikke kan karakteriseres som høj.

På trods af den usikkerhed, der er forbundet med arbejdspapirets karakter, er der sket en drastisk nedgang i antallet af fastansatte uddannelsesbibliotekarere på de danske uddannelsesbiblioteker gennem de seneste fire år. I forhold til de tilgængelige kilder vurderes det til en nedgang på mellem 15% og 25% over de seneste fire år.

En del af nedgangen i fastansatte kan være modsvaret af indgåelse af bilaterale aftaler mellem uddannelsesinstitutioner og folkebiblioteker.

Tabel 1: Antal afskedigelser af bibliotekarere på ungdomsuddannelser

År	Antal
2015	13
2016	16
2017	9
2018 (pr. 17.10.18)	7

Kilde: Bibliotekarforbundet

Biblioteksbarometer 2017

Denne effekt er søgt undersøgt i det nye Biblioteksbarometer, som dækker år 2017. Biblioteksbarometret er en årlig spørgeskemaundersøgelse, der har til hensigt at afdække tendenser i folkebibliotekssektoren.

I undersøgelsen er de danske folkebiblioteker blevet spurgt om, hvorvidt de har formelle eller uformelle samarbejder med ungdomsuddannelser, samt hvori disse samarbejder består.

Undersøgelsen viser, at 44% af de danske folkebiblioteker har samarbejder med ungdoms-

uddannelsesinstitutioner om enten biblioteksbetjening eller deciderede betjeningsoverenskomster. Ud af disse havde 22% formelle aftaler om betjeningsoverenskomst.

Herudover samarbejdede 11% af bibliotekerne med ungdomsuddannelserne som en del af et projekt i 2017.

Dertil skal lægges, at 15% af folkebibliotekerne havde et samarbejde med ungdomsuddannelserne på andre områder end betjening, som eksempelvis kan være kurser i kildekritik og informationssøgning, undervisningstilbud, drift af bibliotekssystem, vejledning og generel biblioteksorientering.

Det samlede billede viser dermed, at 70% af folkebibliotekerne i Danmark har en form for samarbejde med ungdomsuddannelserne i deres område.

I Biblioteksbarometret for 2017 fremgår det desuden, at ca. 70% af folkebibliotekerne har en strategi for samarbejdet med ungdomsuddannelsesområdet. Dette indikerer, at området er bredt anerkendt som et strategisk prioriteret område, hvor bibliotekerne aktivt tager stilling til deres involvering og positionering.

Det er første år, Biblioteksbarometret måler på disse parametre, hvorfor det ikke er muligt at analysere på en udvikling over tid, men når svarene fra Biblioteksbarometret sammenholdes med kilderne fra Bibliotekarforbundet, ses kraftige indikationer på en serviceglidning fra ungdomsuddannelserne til folkebibliotekerne.

Forudsættes det, at de elever, som går på de enkelte uddannelsesinstitutioner, fortsat har et behov for servicering i at finde materialer, lære

kildekritik etc., vil denne opgave blive skubbet mod de kommunale folkebiblioteker. Denne tendens bekræftes gennem Biblioteksbarometret 2017, hvor en del samarbejder mellem uddannelsesinstitutioner og folkebiblioteker allerede sker på disse områder. Det giver et øget pres på folkebibliotekerne, uanset om der indgås samarbejdsaftaler med ungdomsuddannelserne eller ej.

Samtidig betyder det alt andet lige en forværing af service til eleven, som går fra et bibliotek, der er specialiseret i elevens uddannelse til et folkebibliotek, der per definition skal favne alle borgere og dermed har et langt mere generelt sigte og udbud.

Hvad betyder det for eleven?

For den enkelte elev, der går på en ungdomsuddannelse, vil besparelser på uddannelsesbiblioteker betyde en forringelse af deres uddannelsesstilbud. Er der færre bemandede timer med en bibliotekar på ungdomsuddannelse, indskrænkes åbningstiden på uddannelsesbiblioteket, bliver der færre kurser i kildesøgning, kildekritik eller andre emner vil det være en indskrænkelse af uddannelsesstilbudet for eleven.

Når der opleves en overordnet besparelse på ungdomsuddannelserne, som i mange tilfælde sparer eller lukker deres bibliotekariske tilbud, vil det alt andet lige betyde, at eleverne vil søge mod deres lokale folkebibliotek for at få understøttelse. Dette skal folkebibliotekerne løfte, grundet deres generelle sigte. Men det skal passes ind i den øvrige opgaveportefølje og kan ikke nødvendigvis specialiseres i samme grad, som det er tilfældet på ungdomsuddan-

nelserne. Det skal nævnes, at der også er en fare for, at det kun er et fåtal, der selv vil søge mod folkebiblioteket. Mange elever vil slet ikke bruge biblioteket, men selv finde materialer uden de fornødne anvisninger og vejledninger.

Oplever den enkelte elev en glidning af service fra sin uddannelsesinstitution til sit kommunale folkebibliotek, vil der om ikke andet ske en ændring i servicen. Nærhedsprincippet forsvinder, idet eleven ikke længere kan tilgå biblioteksbetjening på sit uddannelsessted, men på sit lokale folkebibliotek, som kan ligge i en anden kommune end der, hvor vedkommende tager sin uddannelse. Det kommunale tilhørsforhold vil betyde meget for, hvad eleverne har adgang til af digitale bibliotekstilbud, mængden af kompetencer på biblioteket samt viden om rammer og krav til eleverne, hvorfor der skabes en utilsigtet ulighed for eleverne.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at begge bibliotekstyper oplever udfordringer fra omverdenen af forskellig karakter.

Antal og andelen af afskedigelser på uddannelsesbibliotekerne har dog gennem de seneste år været af en signifikant størrelse, hvilket alt andet lige vil betyde en ændring i uddannelsesstilbuddet for eleven.

Opsigelsen af SkoDa

Styrelsen for It og Læring (STIL) besluttede ultimo 2018 at lukke Skolernes Databaseservice

(SkoDa), som folkeskoler og ungdomsuddannelser har benyttet sig af. Det sker som en forlængelse af den refokusering, som STIL har gennemgået de seneste år, hvor styrelsens aktiviteter, der kan betegnes som indtægtsdækket virksomheder, er blevet lukket, solgt eller på anden måde overdraget til andre.

STIL har vurderet, at sektoren fremadrettet selv skal løfte denne opgave, enten ved at den enkelte institution køber de abonnementer, som ønskes, eller ved at skoler eller kommuner selv går sammen og indgår indkøbsfællesskaber.

I skrivende stund, januar 2019, er der allerede gymnasier, som har opsagt store dele af deres databaselicenser qua ændrede priser. Dette skaber ulighed i uddannelsesstilbud ved uddannelsesinstitutionerne selv og skaber ringere betingelser for MIL.

Jf. rapport *Kortlægning af gymnasiernes indkøb af digitale informationsressourcer* er der meget forskellig praksis for, hvordan institutionerne indkøber licenser, og det er ikke alle, der har kendskab til de muligheder, som Danmarks Elektroniske Fag og Forskningsbiblioteker (DEFF) giver på licensområdet – både viden og forhandling. Folkebibliotekerne kan også bidrage med viden til institutionerne qua det landsdækkende samarbejde i regi af Danskeres Digitale Bibliotek (DDB) og den tilgang, der er til at kuratere licenser ud fra indhold, brugervenlighed, m.v.

6: Interview af interessenter

Fokus på elevernes faglige muligheder

Til rapporten er syv stærke interessenter blevet interviewet, som hver især repræsenterer synspunkter fra både bibliotekssektoren og uddannelsessektoren. Det giver en perspektivering til belysningen af bibliotekstilbuddet under forandring samt supplerende udsagn til anbefalinger til en skalérbar best practise samt til de kompetencer, sektoren er nødt til at have for at møde eleverne bedst muligt.

De interviewede er:

- Steen Bording Andersen: Formand for Danmarks Biblioteksforening (DB)
- Tine Segel: Formand for Bibliotekarforbundet (BF)
- Pia Henriette Friis: Formand for Bibliotekschefforeningen (BCF)
- Anne-Birgitte Rasmussen: Tidligere formand for Danske Gymnasier og Rektor for Københavns åbne gymnasium. (Interviewet på vegne af Birgitte Vedersø, Formand for Danske Gymnasier)
- Kasper Holm: Formand for Gymnasie-, Erhvervs- og Akademiskolernes Biblioteksforening (GAEB)
- Mette Trangbæk Hammer: Rektor for Greve Gymnasium
- Trine Toft: freelance folkebibliotekar og uddannelsesbibliotekar.

Det efterfølgende er en sammenskrivning af centrale pointer fra interviewpersonerne. Det er vigtigt at pointere, at ikke alle de interviewede har nævnt understående elementer, men størstedelen af de interviewede nævner og finder elementerne vigtige.

Nærhed fremfor alt

Det er stort set enslydende, at jo tættere bibliotekaren og biblioteket er på de unge jo bedre.

Det fysisk nære er enormt vigtigt, så eleverne ser og har tilgang til et bibliotek og en bibliotekar. Det er et fysisk rum, hvor intellektuelle studiemiljøer kan fremme og ikke fremmedgøre eleverne. Det betyder noget, at der er et rum, hvor eleverne oplever, hvad et bibliotek er, og at der er et menneske – en bibliotekar – der kan guide dem. Der kommer et socialt skel, hvis indsatsen ikke prioriteres. Nogle elever ville aldrig komme på et bibliotek, hvis det ikke var en integreret del af deres uddannelse. Dette medfører en svækkelse af elevens studiekompetence, digitale kompetencer og informationskompetence.

De fleste fremhæver uddannelsesbibliotekaren som den bedste løsning, da denne har specialiseret viden om uddannelsen og rammebetingelserne, materialekendskab både i analoge og digitale medier, som skal bruges i undervisningen, samt er et kendt ansigt for eleven.

Elevers tarv og potentiale

Fælles for alle interessenter er det oprigtige ønske om at give eleverne de bedst mulige vilkår for at gennemføre deres uddannelse.

Der er et klart potentiale i at kombinere lærernes fagligheder og bibliotekarernes fagligheder, så eleverne støttes i f.eks. digital dannelse.

Folkebiblioteket understøtter elevernes studiekompetence, da der er mulighed for at tale ind i både deres uddannelsesliv og fritidsliv.

Uddannelsesbibliotek og folkebibliotek supplerer hinanden

Uddannelsesbiblioteket og folkebiblioteket supplerer hinanden qua de tilsammen byder ind i både elevens uddannelse og fritid.

Flere interessenter fremhæver, at det ikke findes hensigtsmæssigt, at folkebiblioteket skal overtage uddannelsesbibliotekerne.

Uddannelsesbiblioteket bør ikke forsvinde på bekostning af samarbejde med folkebiblioteket – de bør supplere hinanden.

Det kræver noget andet og noget mere af folkebibliotekerne at give et bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne, da de ikke er specialiserede i forhold til en specifik målgruppe på samme måde som uddannelsesbibliotekaren, og de kan nødvendigvis heller ikke være tilstede på uddannelsen. Det kræver også noget på materialeområdet. Folkebiblioteket har et bredt titeludvalg, men ikke særlig mange eksemplarer sammenlignet med uddannelsesbibliotekernes klassesæt. Til gengæld kan folkebiblioteket give inspiration og bredde i viden og kultur.

Interesse for samarbejde

Der skal være en interesse for samarbejde fra både folkebibliotek og ungdomsuddannelse, og det fremhæves også, at der er et stort behov for at få gensidig forståelse og kendskab til hinandens rammebetingelser og krav, så de forskellige fagligheder kan komme i spil.

Der præsenteres idéer om f.eks. at bruge projekter til at bringe lærere og (uddannelses- og folke-) bibliotekar sammen for fælles at udvikle et godt vejledningstilbud til eleverne, og derved skabe en større forståelse for hinandens faglighed.

Netværk mellem de to institutionstyper kan sikre den gode faglige sparring og vidensudveksling samt give den gode relation til at indgå forskellige samarbejder.

Folkebiblioteket kan bruge uddannelsesbibliotekaren til at få adgang til eleverne og bidrage med folkebiblioteks tilbud.

En fælles bekymring og udfordring

Det giver anledning til en fælles bekymring for interessenterne, at der sker besparelser i begge sektorer, da det øger presset på begge institutionstyper ift., hvad der er muligt at opretholde af tilbud og kvalitet i tilbud.

Der er en bekymring for, at der vil komme en øget ulighed på både uddannelse og på biblioteker, som giver en social og økonomisk skævvridning ift. eleverne. Den ulighed er allerede tilstede ved, at ikke alle ungdomsuddannelser har et uddannelsesbibliotek, hvorfor det er op til de enkelte uddannelsesinstitutioner at løse opgaven med informationssøgning og kildekritik. Enten ved egne lærere eller ved at sætte en aftale i stand med det lokale folkebibliotek eller ved helt at overlade eleverne til selv at løse opgaven.

Reduktionen af bibliotekstilbud på ungdomsuddannelserne sker primært ud fra økonomiske rationaler og nød i en klem økonomisk situation. Dertil skal tilføjes, at i modsætning til universiteterne og forskningsbibliotekerne placeret på relativt få adresser, så er antallet af ungdomsuddannelser mange gange større, og alle er selvejende institutioner, som er placeret i kommuner med vidt forskellige muligheder. Det gør det vanskeligt at have et ensartet bibliotekstilbud til alle – både på uddannelse og kommunalt.

Flere af interessenterne efterspørger en national løsning på at udligne uligheden, så det ikke er op til den enkelte uddannelsesinstitution eller folkebibliotek at give eleverne lige og fri adgang til uddannelse og viden.

En bekymring, der nævnes i den forbindelse, er, at eleverne er de kommende skatteydere, og hvis de ikke fra begyndelsen bliver introduceret til, hvor vigtigt biblioteket er ift. deres uddannelse, så vil der måske ske et skred i forståelsen for, hvorfor det bør prioriteres økonomisk og kulturelt, når de selv er med til at udøve deres demokratisk ret.

Afrunding

Interessenternes fremhæver, at det mest optimale tilbud er et uddannelsesbibliotek og en uddannelsesbibliotekar.

Rapporten vil nu vise, hvilke alternativer, der kan være, hvis det optimale tilbud ikke er muligt. I de efterfølgende afsnit omtales otte samarbejdsmodeller og relationer mellem folkebiblioteker og ungdomsuddannelser. De viser styrker og svagheder samt giver anbefalinger til, hvordan samarbejdet bedst gribes an og hvilke kompetencer, det kræver.

7: Eksempler på samarbejdsmodeller fra otte folkebiblioteker

I det følgende præsenteres de otte forskellige eksempler på samarbejdsmodeller og relationer, som på hver sin måde repræsenterer succeser og de udfordringer, som er forbundet med samarbejdet mellem folkebibliotekerne og ungdomsuddannelserne.

Hvert eksempel viser, at der er mange muligheder for at konstruere tilbud til eleverne og lærerne, som kommer rundt i Firrumsmodellens hjørner og fremmer oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet, samt understøtter uddannelsesinstitutionernes læringsmål og den overordnede præmis om at klæde eleverne på med 21. century skills.

Samarbejdsmodellerne er fra:

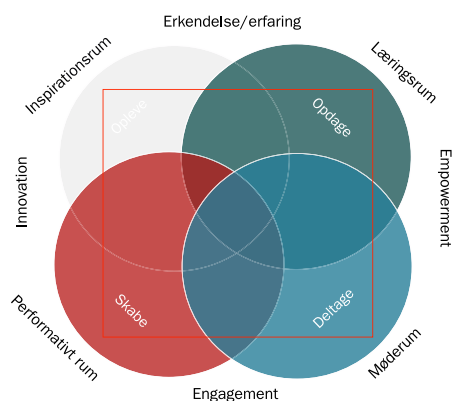
- Hjørring Bibliotekerne
 - Aalborg Bibliotekerne
 - Silkeborg Bibliotekerne
 - Esbjerg Kommunes Biblioteker
 - Nyborg Bibliotek
 - Roskilde bibliotekerne
 - Køge Bibliotekerne
 - Ørestad Bibliotek
- Københavns Kommunes Biblioteker.

På side 54 kan der findes faktaoplysninger om de enkelte biblioteker.

Hjørring Bibliotekerne

Hjørring Bibliotekerne giver det gode eksempel på, at et tilbud til ungdomsuddannelserne ikke kun består i undervisning af informationssøgning, digital dannelse og biblioteksorientering. Her er det biblioteket som platform for demokrati, samtale og den gode oplevelse.

Hjørring Bibliotekernes eksempel bevæger sig primært i *Det Performative Rum*, *Læringsrummet* og *Møderummet* med særlig fokus på engagement og empowerment ift. eleverne.

Overordnet beskrivelse

Hjørring har i 2015-16 kørt et projekt med demokrati som omdrejningspunkt. Projektet hed *Demokrati – hvad rager det mig*. Det var støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og et forløb for elever på både ungdomsuddannelser (HHX og STX) og for 10. klasses elever. Efter projektets ophør er det fortsat som en del af den daglige drift.

Der er ikke indgået nogen formel aftale, så vilkår og aftaler forhandles løbende med ungdomsuddannelserne. Hjørring har ungdomsuddannelser både med og uden uddannelsesbibliotekar.

Det var biblioteket, der tog den første kontakt til uddannelsesinstitutionerne, men projektet tog form i samarbejdet mellem lærere og bibliotekarere.

Biblioteket har fra starten villet formidle betydningen af demokrati på de unges præmisser. Det er både kommet til udtryk ved at invol-

vere eleverne i at udarbejde små film, som skulle præsenteres for både andre elever og være tilgængelige for Hjørrings øvrige biblioteksbrugere. Herudover inviterede biblioteket en oplægsholder med tilknytning til Poetry Slam, der talte til de unge på en anderledes og mere direkte måde end både lærere og bibliotekarere.

Der forekommer indimellem – foruden de løbende workshops og demokratiarrangementer – også biblioteksintroduktioner, hvor det ofte kombineres med, at klassen låner et lokale, hvor de kan sidde og arbejde med deres opgaver samt gå til og fra biblioteksrummet for at finde litteratur.

Hjørring Bibliotekerne har de sidste 7-8 år været en del af et tilbud til de nye elever/studerende i Hjørring. Tilbuddet kaldes "Hjørring live" og giver elever mulighed for at komme rundt på forskellige institutioner og til tilbud i byen, herunder biblioteket.

Denne lejlighed bruger Hjørring Bibliotekerne til at skabe en god oplevelse på stedet – en som eleverne husker. Derfor har man fravalgt at introducere til bibliotekets traditionelle tilbud, da det kan komme ved en senere lejlighed. Medarbejderne oplever, at det for eleverne er lettere at opsøge biblioteket og bibliotekarerne i andre sammenhænge, når de har haft en god oplevelse på stedet.

Erfaringer og anbefalinger

- **Proaktivitet:** Biblioteket skal være proaktivt og gå foran samt tage handling, hvis aktiviteter og tilbud skal blive til noget.
- **Planlægning:** Erfaringen er, at den praktiske planlægning er vigtigt, hvis det skal være muligt for ungdomsuddannelserne. De har fastlagte eksaminer, ferier osv., så det er nødvendigt, at biblioteket følger ungdomsuddannelserne struktur.

- **Fælles udvikling af idéer og koncepter:** Biblioteket præsenterer idéer og koncepter for ungdomsuddannelser, men videreudvikler idéer og koncepter med lærerne. Det er vigtigt at få en viden om rammerne for institutionerne og de læringsmål, som lærere og elever arbejder efter. Erfaringen er, at det er nemmere at få nye projektsamarbejder og udvikle andre nye tiltag med ungdomsuddannelserne efter det første projekt, da parterne har fået større viden om hinanden.
- **Evaluerings og justering:** Det giver en god dialog og et godt samarbejde, at der evalueres med lærere og elever efter hvert tiltag. På den måde kan der løbende justeres, så tilbuddene er relevante for de unge, og supplerer undervisningen.
- **Samarbejde med uddannelsesbibliotekaren:** Projektet har medført et tættere samarbejde med uddannelsesbibliotekaren, som melder ud i god tid, hvornår eleverne skriver opgaver og om hvilke emner. Således har biblioteket mulighed for at forbedre sig og dermed give flere muligheden for at få gode materialer og oplevelser med hjem.
- **Gensidig læring:** Learning by doing – hvor erfaring og viden fra andre områder bringes i spil i samarbejdet – kombineret med kompetenceudvikling. Medarbejdere lærer og udvikler kompetencer løbende. Især ved at hyre andre ind og lære af hvordan de griber det an. Eks. oplægsholdere og journalister har i forbindelse med andre arrangementer udviklet medarbejdernes egne kompetencer

indenfor arrangementer, som også kommer samarbejdet med ungdomsuddannelserne til gode. Medarbejderne har f.eks. modtaget undervisning i, hvordan man faciliterer samtale-caféer. Det skal være i de unges øjenhøjde. Flere ressourcer og kompetencer kommer i spil, når forskellige biblioteksmedarbejdere fra forskellige teams, deltager i samarbejdet. Det varierer fra gang til gang, hvilke personer, der bliver involveret.

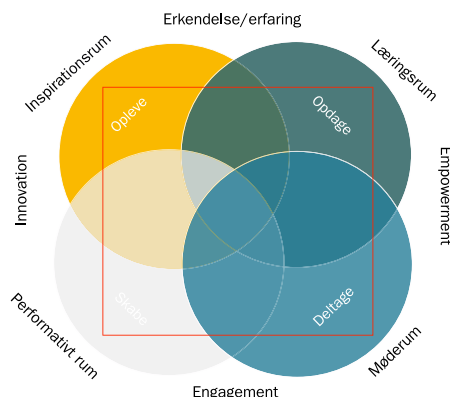
- **Indsats for folkeskole vs. ungdomsuddannelser:** I Hjørring har man, i forhold til klassiske bibliotekstilbud sat fokus på folkeskoleelever. Baggrunden for prioriteringen er, at de kompetencer eleverne får der, bæres med videre til ungdomsuddannelserne. Biblioteket har ikke meget klassisk biblioteksintroduktion til ungdomsuddannelser, her er indsatsen primært at understøtte elevernes bevidsthed om demokrati.
- **Videndeling:** Videndeling med og orientering af kolleger er afgørende for at biblioteket kan imødekomme, især de store ryk af elever i forbindelse med, eksempelvis, store opgaver.

Udfordringer

- **Ressourceforbrug:** Det kan være vanskeligt at planlægge på forkant, også selvom der kommer et større og større kendskab til ungdomsuddannelsernes årshjul. Det kræver meget planlægning at kunne styre ressourceforbruget – at der dedikeres lokaler, ansatte og andre elementer, når eleverne kommer.

Aalborg Bibliotekerne

Aalborg Bibliotekerne centrerer sig om den klassiske biblioteksorientering kombineret med lystlæsning, og om hvordan lystlæsning kan gavne studiekompetencer. Aalborgs tilbud bevæger sig især rundt om 3 af 4-rumsmodellens rum nemlig *Læringsrummet*, *Møderummet* og *Inspirationsrummet*.

Overordnet beskrivelse

Aalborg Bibliotekerne har et opdelt fokus på ungdomsuddannelserne:

De, der har et bibliotekstilbud med bibliotekar, er STX og HTX, og de, der ikke har et bibliotekstilbud med bibliotekar, er HHX, Tech College, Handelsskoler og produktionsskole

Erfaringen med STX er, at de har biblioteksorientering, vejledning og andet direkte på uddannelsesinstitutionen. Folkebiblioteket deltager sjældent i introer med mindre en faglærer beder om en biblioteksorientering via formular på Aalborg Bibliotekernes hjemmeside.

Erfaringen med HTX er anderledes. Uddannelsesbibliotekaren har den daglige kontakt med eleverne og giver grundig introduktion til informationssøgninger mv. De seneste år i forbindelse med HTX'ernes 3. års opgave (SRP) har HTX, Aalborg Bibliotekerne og Aalborg Universitetsbibliotek holdt en samlet introduktion til informationssøgning til opgaven, således at eleverne får en grundig indføring til søgning

hos HTX, folkebibliotek og universitetsbibliotek.

Aalborg Bibliotekerne blev i foråret 2014 kontaktet af læsevejlederne fra Aalborg Handelsgymnasium, Saxogade. De kunne godt tænke sig, at samtlige kommende 1.g'ere fik en biblioteksorientering og blev gjort bevidste om bibliotekets tilbud både nu, og når de skal skrive opgave i løbet af de tre år, de befinder sig på handelsgymnasiet. De skulle desuden inspireres til en god bog, som de skulle skrive anmeldelse af i faget dansk. I efteråret 2014 gennemførtes det første gang og er gentaget hvert år siden.

Erfaringer og anbefalinger

- **Netværk:** Netværksskabelse mellem folkebibliotek og uddannelsesbibliotekarer gør, at der kan være en gensidig orientering om hinandens rammer og vilkår, samt udvikle idéer i fællesskab.
- **Ingen konkurrenceforvridning:** Det er vigtigt i Aalborg Bibliotekernes optik, at folkebiblioteket ikke konkurrerer med uddannelsesbiblioteket.

Når folkebiblioteket er i en stor by med mange uddannelsesinstitutioner på forskellige niveauer og mange studerende, så er det meget vigtigt at afdække, hvilke institutioner, som har et uddannelsesbibliotek og en uddannelsesbibliotekar, så der kan ske en forventningsafstemning om, hvilket bibliotek, der tager sig af hvad ift. eleverne.

Det klart at foretrække, der er en uddannelsesbibliotekar, som kan understøtte læringsplanerne, og hvor folkebibliotekerne kan supplere med de tilbud og aktiviteter, som har mere kulturel og folkeoplysende karakter. Aalborg Bibliotekerne oplever stor forskel på eleverne alt efter,

om de kommer fra en uddannelsesinstitution med uddannelsesbibliotekar eller ej. De, der har en uddannelsesbibliotekar, er bedre rustet og mere vidende ift. informationssøgning og tilbud på biblioteket.

- **Opsøgende arbejde:** Selvom flere uddannelsesinstitutioner selv tager kontakt til biblioteket mhp. tilbud til eleverne, så er der en bevidst strategi i at være opsøgende overfor de institutioner, som ikke selv tager kontakt. Det hjælper at være udadvendt og opsøgende og ikke lade sig kyse af tavshed fra mulige samarbejdspartnere.
- **Stærk på egen faglighed og tilbud:** Det giver ballast i indgåelsen af et samarbejde, når biblioteket og de involverede medarbejdere er stærke på egen grundfortælling, faglighed og tilbud. Diversitet i teamets sammensætning sikrer forskellige tilgange til eleverne, både pædagogisk og formidlingsmæssigt, samt være god til både den fagfaglige del og lystlæsning. Lystlæsning er et godt eksempel på, hvor folkebiblioteket adskiller sig fra uddannelsesbiblioteket.

Aalborg tilbyder 'booktalks'. Ved booktalks ønsker man at inspirere de unge til læsning ved at præsentere bøger i mange forskellige genrer; især ungdomslitteratur, krimier, biografier og fagbøger om eksempelvis sportsfolk, erhvervsfolk eller iværksættere. Herudover præsenteres titler, som de unge kender fra filmverdenen. Der forekommer også workshops i at understøtte de unges læsehastighed, og der er mulighed for, at bibliotekarerne kan spørge ind til elever med læsevanskeligheder, og tilpasse udvalget af materialet herefter.

- **Ressourcer og økonomi:** Aalborg Bibliotekerne tager ikke penge for deres biblioteksorienteringer, da tilbuddets indhold ligger indenfor det, der tilbydes andre gæster – altså en grundlæggende introduktion til hjemmeside, licenser, bogmateriale, m.v.
- **Samarbejdet med lærerne:** Koordinering og dialog med lærerne samt have en forståelse for lærernes vilkår og muligheder i læreplanerne.
- **Relationen til eleverne:** De biblioteksansatte skal brænde for formidling og for at have med unge at gøre. Det er fedt, at se, når de unge vender fra at virke modvilige til at begynde at spørge aktivt, og/eller hvor de kommer noget tid efter for at spørge mere ind. Erfaringer er, at det gælder om at afmystificere biblioteket og stræbe efter, at de unge kan huske, at biblioteket kan være et sted for at få hjælp til opgaveskrivning og inspiration. Book-en-bib er et tilbud, som giver mulighed for den individuelle betjening og en uddybning til de elever, som måtte ønske det.
- **Performance:** De biblioteksansatte skal være nærværende og kunne håndtere et hold elever. Det betyder meget at trives i at stå foran en større gruppe unge, hvis relationsdannelsen skal lykkes. Det fungerede godt med fem min. intro fra læreren om, hvorfor biblioteket er relevant for eleverne. Herefter 25 min. gennemgang af bibliotekets tilbud, hjemmeside og netbaser og lidt om ereolen.dk og bibliotek.dk. To klasser ad gangen fungerer bedst her. Det fungerer godt, at klasserne bliver delt i to på biblioteket, hvor-

efter den ene klasse får en rundvisning, mens den anden klasse får inspiration til læsning.

- **Alle biblioteksansatte er i spil:** Sørg for at sikre videndeling, så alle kolleger er oppe på beatet omkring opgavetyper og emner, samt på hvilke materialetyper der findes hvilke steder for at hjælpe eleven bedst muligt

Udfordringer

- **Ressourcer og lokalekapacitet:** Bibliotekets ressourcer og lokalekapacitet er ikke altid tilstrækkelig, når der i højsæson for opgaveskrivning er behov for flere biblio-

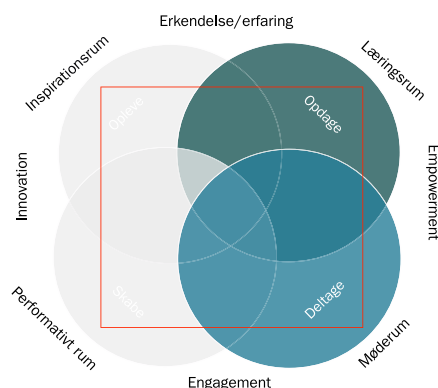
teksorienteringer sideløbende med bibliotekets øvrige aktiviteter.

- **One Size doesn't fit All:** Selvom teamet forsøger at være fleksibel og lave en form for undervisningsmateriale til klasserne, så kan den samme tilgang ikke bruges overfor alle de forskellige institutioner.
- **Betaling eller ikke betaling:** Det er en resourcekrævende praksis at tilbyde eleverne, hvorfor det er til løbende overvejelse, hvorvidt der skal tages penge for tilbuddet til ungdomsuddannelser, da der ikke er noget økonomisk bidrag pt. Alt klares indenfor bibliotekets egne ressourcer.

Silkeborg Bibliotekerne

I eksemplet fra Silkeborg Bibliotekerne har man sat fokus på didaktiske og pædagogiske kompetencer i rekrutteringen af medarbejdere, som arbejder med uddannelsesinstitutionerne. Disse kompetencer skal skabe grundlag for, at bibliotekaren møder eleverne i øjenhøjde og med en hensigtsmæssig tilgang. Samtidig arbejdes der med skræddersyede forløb, i erkendelse af, at pakked løsninger ikke fungerer i arbejdet med denne målgruppe. Tilbuddet tager primært udgangspunkt i *Læringsrummet* og *Møderummet*.

Overordnet beskrivelse

Silkeborg Bibliotekerne har udviklet på deres tilbud og samarbejde med skolerne siden 2012. I 2012 blev Silkeborg Bibliotekernes udstationerede bibliotekar, som var ansat til at være på gymnasiet, opsagt. Det fik bibliotekerne til at rette et skarpt fokus på, hvordan biblioteket kan bidrage til elevernes uddannelsesforløb i harmoni med uddannelsesinstitutionens rammer.

Dette har krævet, at der kom fokus på didaktiske og pædagogiske kompetencer hos bibliotekets medarbejdere. Samt en øget forståelse for de krav der stilles til eleven og uddannelsens praktiske og strukturelle forløb.

Silkeborg Bibliotekerne har derfor bevidst rekrutteret medarbejdere med lærererfaring og viden om disse områder. Samtidigt er de didaktiske og pædagogiske kompetencer hos det

biblioteksfaglige personale under kontinuerlig udvikling. Det har styrket medarbejderne i at kunne formidle deres viden til elever, motivere dem og løbende udvikle på læringstilbud.

Silkeborg Bibliotekerne har formelle samarbejdsaftaler med flere uddannelsesinstitutioner i Silkeborg. Den centrale placering i forhold til skolerne har en positiv indvirkning på samarbejdet, da det er let for elever og lærere at komme på biblioteket.

Der tilbydes forløb i informationskompetencer til både 1.g, 2.g og 3.g mod betaling. Der tilbydes desuden undervisning, som har litterært og kulturelt indhold. Disse forløb tilbydes som pilottests. Det betyder, at forløbene er under udvikling i samspil med skolens medarbejdere. Mens forløbene er under udvikling, tilbydes de gratis til uddannelsesinstitutionerne. Denne metode har været en succes med de kurser, som nu tilbydes som betalingservices. Her er erfaringen, at uddannelsesinstitutionerne fortsat ønsker at gøre brug af tilbuddene.

Bibliotekerne har deleøkonomisk samarbejde med Campus Bindslevs Plads. Kommunen ejer bygningen, og institutionerne står for drift og vedligeholdelse af eks. lydudstyr (Den Kreative Skole) og IT (handelsskolen). I Campus Huset foregår der halvårslige projekter, hvor man arbejder på tværs af institutioner. Her får biblioteket (som Campus Huset ligger i fysisk forlængelse af) et meget nyt og stærkt netværk, som de gør brug af i forbindelse med samarbejdet med ungdomsuddannelserne.

Til at varetage samarbejdet med skolerne er der et team bestående af fem medarbejdere, og der trækkes også på bibliotekets øvrige medarbejdere i forhold til vejledning af de enkelte elever og i forbindelse med workshops.

Som det er nu, er én medarbejder i teamet tovholder på samarbejdet med ungdomsuddannelserne. Fremadrettet vil hver medarbejder

der i teamet være kontaktperson for en uddannelsesinstitution. Dette er for at komme i dybden med den enkelte uddannelsesinstitutions behov og styrke en personbåret relation, hvor uddannelsesinstitutionen oplever én indgang til kontakt med biblioteket, og hvor biblioteket kommer tættere på en kontekstforståelse.

Det har været en lang proces at gøre sig relevant i forhold til ungdomsuddannelsens forløb.

Denne proces er fortsat i gang og vil være konstant tilstedeværende. Det kræver, at biblioteket er opsøgende og sætter sig ind i de enkelte uddannelsers behov og situation, f.eks. i forlængelse af gymnasireformen. Derudover er en velvilje fra hele institutionen til at vise, at biblioteket kan bidrage med noget værdifuldt til elevernes uddannelsesforløb nødvendig for at få et godt samarbejde op at stå til gavn for eleven. Dette er ressourcekrævende og er en konstant investering fra begge parter side.

Det har krævet opbakning fra ledelsen i ressourceforbruget ift. strategisk og systematisk at udvikle biblioteket mod et mere læringsorienteret virke.

Erfaringer og anbefalinger

- **Viden om uddannelsesinstitutionens rammer og behov:** For at lave forløb der giver mening og værdi til elevernes uddannelsesproces er det nødvendigt at sætte sig ind i de enkelte skolars arbejds-gange, behov og strukturer. Det gælder såvel de faglige emner eleverne arbejder med, som de faglige begreber, der bruges i undervisningsregi.

Silkeborg Bibliotekerne har sat sig ind i uddannelsesinstitutionernes årshjul. Herudfra tilrettelægges, hvornår det giver mening at have forløb i informationskompetence.

Erfaringen viser, at det bedste tidspunkt er, når eleverne er påbegyndt en stor opgave og derfor finder forløbets indhold relevant. Eleven skal således gerne have en problemformulering og have haft første vejledning, men endnu ikke have påbegyndt skriveprocessen. Desuden skal eleverne altid have hands on på deres egne relevante opgaver og ikke blot lytte til oplæg.

- **Samarbejdskontrakt:** Samarbejdet er på ungdomsuddannelsens præmisser, men primært med biblioteket som primus motor. Silkeborg Bibliotekerne anbefaler, at der er en kontrakt på et ledelsesmæssigt niveau. Altså en overordnet formel aftalt ramme udstukket på ledelsesniveau. Denne ramme udfyldes af relevante medarbejdere med de relevante kompetencer på det operationelle niveau. På Silkeborg Bibliotekerne er der fokus på den individuelle lærer, der gerne vil biblioteket. Det vil sige, at selvom der er en formel aftale om priser og rammer, er de enkelte aktiviteter personrelateret.
- **Forventningsafstemninger:** Forventningsafstemninger skal sikre, at aftale præcis hvad der skal leveres, og at der er samstemte forventninger mellem parterne. Både overordnet på ledelsesplan, men også mellem bibliotekar og lærer – hvad er deres rollefordeling i forbindelse med det aktuelle forløb. Der skal afsættes tid til at forstå hinanden igennem tæt dialog.
- **Tilbud til eleverne:** Silkeborg Bibliotekerne har erfaret, at pakkeløsninger ikke er måden at tilgå arbejdet med eleverne på. Forløb og tilbud skal være meningsfulde og tilpasset både den enkelte klasse og deres lærer.

Biblioteksbetjeningen af eleverne ses som en vejledning og en læringssituation, og ikke en betjening. Biblioteksmedarbejderne stræber mod at guide eleven igennem processen i at finde det relevante materiale for deres opgave frem for at finde det til dem.

- **De rette kompetencer og stærk faglighed:**

Der har været god erfaring med at rekruttere sig til de rette kompetencer. Bevidsthed om hvilke kompetencer biblioteket rummer, er en forudsætning for at iværksætte succesfulde tilbud til ungdomsudannelserne.

De biblioteksansatte er nødt til at være skarpe på egen faglighed og være i stand til at bringe den aktivt i spil i en uddannelseskontekst, da uddannelsesinstitutionerne ikke på forhånd ved, hvilke behov biblioteket kan dække.

- **Didaktik:** De biblioteksfaglige kompetencer er blevet suppleret med didaktik for at kunne nå brugerne, her eleverne. Desuden må de biblioteksfaglige kompetencer også holde et højt niveau for at sikre den nødvendige kvalitet.

- **Ledelsesmæssig opbakning og ressourcer:** Det er nødvendigt med stærk ledelsesmæssig opbakning. For samarbejde med uddannelsesinstitutioner er ikke noget, man gør med venstre hånd, og det er vigtigt at få afklaret, hvor mange ressourcer der skal bruges

Udfordringer

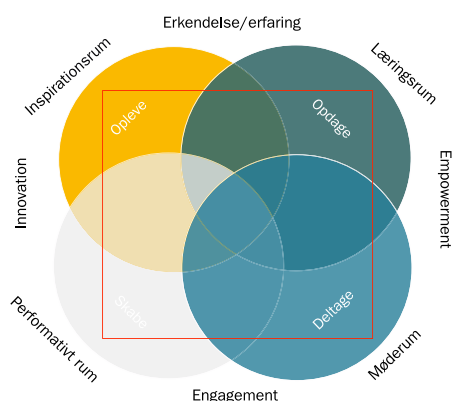
- **Uddannelsesinstitutionernes opfattelse af biblioteket:** Én af de ting, som har været vanskelig at overkomme i forbindelse med samarbejdet, er ungdomsud-

dannelsernes overordnede syn på bibliotekaren og biblioteket som værende gammeldags. Oplevelsen har været, at der ikke er kendskab til, hvad biblioteket kan i dag. Denne opfattelse har skullet nedbrydes, hvilket har krævet mange ressourcer i form af proaktivitet og velvilje til samarbejde fra bibliotekets side. Det har været nødvendigt at løse dette problem inden samarbejdet kunne komme videre og skabe spændende og meningsfulde aktiviteter for eleverne.

- **Fagpolitiske uenigheder:** Der har i samarbejdets begyndelse været fagpolitiske uenigheder. Det har ikke været helt nemt at finde ud af, hvordan faglighederne kan bruge hinanden, supplere hinanden og bidrage forskelligt til elevernes undervisning uden at gå ind over hinandens fagområder. Dette er en konstant igangværende proces. Udover at institutionernes medarbejdere skal finde hinanden rent fagligt, skal medarbejdere sætte sig ind i selve fagsproget og kulturen på uddannelsesinstitutionen, hvilket er en stor opgave, som den enkelte biblioteksmedarbejder skal kunne se mening og glæde i og samtidig have de fornødne kompetencer for at kunne påtage sig.
- **Økonomi og gensidig forståelse:** En anden udfordring har været at blive enige om det økonomiske. Det har krævet dialog, forståelse og enighed om, hvad forløbene skulle indeholde. Eksempelvis har det været en opgave at overbevise skolerne om at betale for to biblioteksmedarbejdere plus deres egen lærer.

Esbjerg Kommunes Biblioteker

Eksemplet fra Esbjerg Kommunes Biblioteker er ligesom Silkeborg Bibliotekerne et stærkt lærings- og undervisningstilbud til ungdomsuddannelserne. Med kommunal opbakning og velvilje fra ungdomsuddannelserne er der en stor gennemstrømning af elever igennem året. Tilbuddet er primært koncentreret om *Læringsrummet* og *Møderummet*, og med nye tiltag i støbeskeen, vil *Inspirationsrummet* komme mere i spil.

Overordnet beskrivelse

Esbjerg Kommunes Biblioteker samarbejder med alle kommunens ungdomsuddannelser og har udviklet løbende på samarbejdet med ungdomsuddannelserne siden 2008. Samarbejdet har igennem årene fået stor politisk opbakning.

I forbindelse med en ændring af gymnasierformen i 2008 oplevede biblioteket en øget strømning af elever fra gymnasiet, der begyndte at søge hjælp på biblioteket, og man blev opmærksom på et øget – og ændret behov for biblioteksfaglig vejledning.

Der er et team på ni bibliotekarer, som alle underviser elever på ungdomsuddannelser, og herudover er der løbende kommunikation og information til bibliotekets øvrige medarbejdere om, hvordan de bedst muligt møder og hjælper eleverne, når de henvender sig på biblioteket.

Alle ungdomsuddannelsernes 1. eller 2. årsgange tilbydes et gratis 3-timers kursus i informationskompetencer og introduktion til bibliotekets tilbud. Dette tilbud er der stor tilslutning til. Herudover tilbydes et kursus til 3. årsgang i forbindelse med deres større opgaver. Dette tilbud foregår ude i klasserne, og det er mod betaling. Her er tilslutningen ikke lige så stor som til det kursus, der udbydes gratis.

Indtil for nylig har samarbejdet med gymnasiale uddannelser handlet om informationskompetencer. Nu udvikles tilbuddene ved at inddrage bibliotekets faglighed inden for litteratur i forbindelse med elevernes danskundervisning.

Desuden har der også været afholdt kurser for skolernes lærere, således at de har fået en forståelse for, hvordan de kan koble biblioteks-fagligheden på deres fag i undervisningen, så det i højere grad bidrager til de unges læringsproces og uddannelsesforløb. Kurset for lærerne har også til hensigt at ruste lærerne til at hjælpe eleverne til at benytte bibliotekets tilbud.

Der er ikke underskrevet en formel bindende aftale, men der er udarbejdet klare aftaler om samarbejdets rammer.

Esbjerg Kommunes Biblioteker har i en længere periode foreslået uddannelsesinstitutionerne at etablere en bibliotekarstilling, som kunne udstationeres til uddannelsesinstitutionerne, men dette er ikke blevet en realitet, og derfor er man gået videre med at samarbejde med uddannelsesinstitutionerne som folkebibliotek.

Før 2008 var der forsøg på at etablere bibliotekarstilling på gymnasierne. I de senere år har man arbejdet på at få en formel biblioteksaf-tale om undervisning i informationssøgning.

Erfaringer og anbefalinger

- **Målrettet fokus på kompetenceudvikling:** For at kunne tilbyde uddannelsesinstitutionerne relevante tilbud og undervisningsforløb har de involverede medarbejdere modtaget efteruddannelse i forskellige voksenpædagogiske forløb, en grunduddannelse i voksenuddannelse (VGU), mens der er to bibliotekarer på undervisnerholdet, som også har en uddannelse som folkeskolelærer.
- **Tilpasning af undervisning:** Medarbejderne har ud fra erfaringer ændret formen på undervisningen løbende, så de fanger elevernes interesse og motiverer dem. Undervisningen skal altid gøres relevant i forhold til elevernes egne opgaver, og undervisningen skal være vekslende, så ikke de unges kedsomhed slår ind. Her forsøges der især med gruppearbejde om opgaver, konkurrencer i Kahoot, hvor eleverne kan vinde en pose slik, samt små film, der fortæller om bibliotekets e-ressourcer.
- **Institutionskendskab – viden om rammer og krav:** For at få forståelse for uddannelsesinstitutionen er det nødvendigt at vide noget om, hvad der kræves af eleverne og lærerne. Det er vigtigt at kende opgavetyperne, f.eks. ved at læse læreplaner og eksempler på studieopgaver, så undervisningen på biblioteket giver mening for eleverne. De forskellige uddannelser har forskellige behov. Biblioteker skal endelig ikke holde sig tilbage ift. at lære uddannelsesinstitutionens rammer at kende. Det er givtigt at tage kontakt og spørge ind til det. Det er vigtigt også at have/udvise forståelse for både de muligheder og udfordrin-

ger gymnasireformen giver, samt have tålmodighed, da der kan være en lang opstart for samarbejdet.

Desuden er der jævnligt møder mellem institutionernes ledelser, hvor eventuelle nye behov og idéer tages op, så biblioteket kan lave tilbud, der giver mening på den enkelte uddannelse, og som ligger i tråd med undervisningen. Eks. åbne danskfaget op med literature literacy. Det er vigtigt at forventningsafstemme jævnligt og have klare aftaler

- **Sidemandsoplæring:** Herudover gennemføres der kollegakurser således, at alle medarbejdere får et indblik i, hvad der foregår i forhold til gymnasiesamarbejde og ved, hvordan de skal møde eleverne, når de henvender sig.

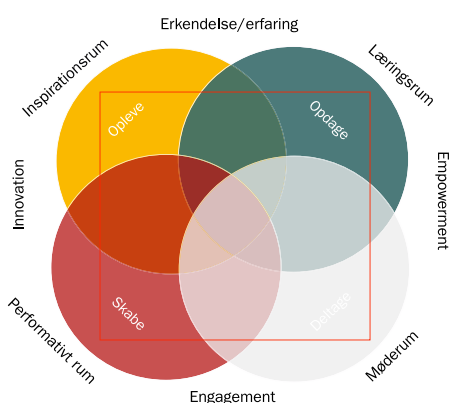
Udfordringer

- **Tid og ressourcer:** Samarbejdet kræver tid både i forhold til planlægning og forberedelse – særligt i de perioder, hvor eleverne skriver store opgaver. Praktisk koordinering af undervisningstilbud skal planlægges i god tid, så forløbene ligger i forbindelse med store opgaver. Det kan være en udfordring, men da der er flere medarbejdere, der underviser og efterhånden er rutinerede, går det.
- **Kamp for at udbrede kendskab om biblioteket og bibliotekets værdi:** Medarbejdere har haft en oplevelse af, at der ikke altid er forståelse fra ungdomsuddannelsernes side af, hvilken værdi folkebiblioteket rummer i forhold til elevernes skolegang, og det har været en proces at skabe en forståelse mellem lærer og bibliotekar for, hvad biblioteket kan bidrage med til de unges uddannelsesforløb.

Nyborg Bibliotek

Eksemplet fra Nyborg Bibliotek viser, at selvom et samarbejde bliver opløst, så kan der flere år efter byde sig helt nye muligheder. En ny rektor og organisatoriske sammenlægninger af uddannelsesinstitutioner giver et nyt momentum for etablering af et formelt samarbejde.

Nyborgs forhenværende og nuværende samarbejde med ungdomsuddannelserne er primært i *Det performative rum*, *Inspirationsrummet* og *Læringsrummet*.

Overordnet beskrivelse

Nyborg Bibliotek har igennem mange år haft et sporadisk samarbejde med Nyborg Gymnasium & HF. Før i tiden har biblioteket haft en bibliotekar placeret på gymnasiet, men da gymnasiet udvidede med den internationale linje (IB), var der krav om, at der skulle være et bibliotekstilbud på stedet, men det blev uden folkebiblioteket. Der har dog ikke været en uddannelsesbibliotekar igennem de sidste par år.

Biblioteket har efterfølgende ad hoc været ude på gymnasiet og gennemført en kombineret vejledning sammen med lærerne i informationssøgning og opgaveskrivning, da der er ønske om at få eleverne hen på biblioteket samt understøtte eleverne i deres opgaveskrivning.

Eleverne fra ungdomsuddannelserne kommer på biblioteket i forbindelse med opgaveskrivning, hvor de får hjælp og sparring til deres opgaver.

Nyborg Bibliotek overvejer at indføre Book-en-bibliotekar på udvalgte tidspunkter omkring

opgaveskrivning, så der kan blive en mere dybdegående og dedikeret hjælp til eleverne. Resten af tiden klares det ved vagtbordene samt tilkald af ekstra hjælp ved spidsbelastninger med mange elever på biblioteket.

Ligeledes er der diverse projekttiltag og samarbejder, såsom at flytte gymnasiets makerspace hen til biblioteket i en uge om året, hvor der arbejdes med prototyper samt skrivesteder i samarbejde med både ungdomsskole og gymnasie, som led i langsigtet strategi i at få flere unge til at skrive.

Som det nye tiltag i Nyborg Kommune, er der blevet etableret et Campusområde i 2017, hvor de forskellige ungdomsuddannelser – Nyborg Gymnasium og Tietgenskolens gymnasiale linjer i byen samt 10. klasse centeret – er blevet samlet under en fælles ledelse. Dvs. syv uddannelser under ét – STX, HF, IB, HHX, EUX, EUD og 10. klasse.

Ny rektor for Nyborg Gymnasium har henvendt sig til biblioteket qua netværk via Digitaliseringsudvalget og andre projekter i byen, hvor der er samarbejdsflader mellem bibliotek og gymnasium. Der er et ønske om at udvikle bibliotekstilbuddet for eleverne, betjening i udvalgte perioder, særligt ved tidspunktet for de store opgaver fremfor at være der i sparsomme timer i løbet af hver uge. Der er lagt op til en formel aftale med finansiering.

Der har været afholdt et opstartsmøde, og der udarbejdes et tilbud i fællesskab over det næste års tid.

Erfaringer og anbefalinger

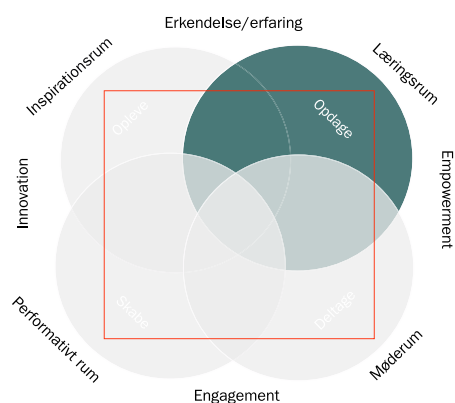
- **Betydning af netværk:** Netværksdannelse er vigtig. Nyborg Bibliotek sidder i Nyborg Kommunes Digitaliseringsudvalg med Campus, hvor der udveksles faglige tiltag. Derudover er alle læringsvejledere i et netværk i kommunen, som mødes flere gange om året på gymnasiet til vidensudveksling.

- **Projektkompetencer:** Der er kommet mere projektsamarbejde efter temaer inspireret af bibliotekets praksis med folkeskole- og ungdomsskolesamarbejdet, f.eks. skriveværksteder og tiltag til læselyst. Det kræver kendskab til projektledelse, projektarbejde og facilitering samt en stærk litterær faglighed. Ved opstart af projekter og samarbejder er ledelsen fra bibliotek og gymnasiet mest på banen. De ansatte involveres efterfølgende i udvikling og afvikling af projektet/samarbejdet.
 - **Bibliotekariske kernekompetencer:** Det er nødvendigt at have gode bibliotekariske kompetencer i det daglige og i vejledningssituationer, når eleverne skal have hjælp til opgaverne. De unges niveau ift. opgaveskrivning og informationssøgning varierer meget, så der er behov for referenceinterview samt finde materialer, som matcher behov og niveau.
 - **Målgruppekendskab:** De kompetencer, som fremhæves til at kunne løfte et fremtidigt samarbejde med gymnasiet, er kendskab til målgruppen samt evnen til at formidle til målgruppen.
 - **Øjenhøjde og nærvær:** Mød eleverne i øjenhøjde og hjælp dem både til at blive bedre til at klare sig selv, men give dem også sparring til, hvad de skal snakke med deres lærer om vedr. deres opgave. Hav fokus på at skabe den tætte relation med eleverne, være nærværende og være der, når de har behov for det – også i deres fritid. Det gør de biblioteksansatte og biblioteket til noget trygt for de unge. Der kan f.eks. laves tiltag, hvor eleverne er i deres fritid, så de bliver bekendt med bibliotekets eksistens og tilbud.
 - **Lystlæsning og skrivekundskaber:** Det giver en helt særlig forbindelse til eleverne at inspirere dem til lystlæsning. De biblioteksansatte får ros af de unge, når der har været den gode litteraturanbefaling. Det samme gælder, når de elever, som går rundt med en forfatter i maven, får den gode oplevelse i et skriveværksted.
 - **Uddannelsesinstitutionens årshjul og krav til opgaver:** Der er behov for et større kendskab til gymnasiets årshjul samt krav til opgaver, for at kunne tilpasse tilbuddet til gymnasiet. Det vil også gøre det muligt at give et tvist på de kulturelle tilbud, så de kan målrettes mere til gymnasiets læreplaner.
 - **Stå ved samarbejdet:** Fundamentet for godt samarbejde er i Nyborg Biblioteks erfaring, at parterne går ind med åbent sind og taler højt om samarbejdet.
- Udfordringer**
- **En svær målgruppe:** Unge er én af de målgrupper, som er svær at komme i kontakt med og fastholde.
 - **Krav til nye markedsføringsmetoder:** De traditionelle markedsføringsmetoder virker ikke i forhold til de unge – der er behov for at se på, hvor biblioteket kan møde de unge, også i deres fritid.
 - **Synlighed:** Behov for mere synlighed og tilstedeværelse på ungdomsuddannelserne. Mange elever i Nyborg kommer fra oplandet og har lang transporttid og kommer ikke nødvendigvis ned på biblioteket.

Roskilde Bibliotekerne

Roskilde Bibliotekernes case viser vigtigheden af at forventningsafstemme, når der indgås et samarbejde mellem uddannelsesinstitution og folkebibliotek. Denne forventningsafstemning bør finde sted på alle planer fra ledelsen og til de medarbejdere, som skal arbejde med eleverne. Denne model har været koncentreret om *Læringsrummet*.

Overordnet beskrivelse

Roskilde Bibliotek er, som situationen er nu, ikke i et formelt eller videre etableret samarbejde.

Der har tidligere været et samarbejde for en periode, hvor handelsskolen i Roskilde betalte biblioteket for både oplæg på skolen og vejledning i forbindelse med 3.g elevers opgaveskrivning.

Dette tidligere samarbejde med handelsskolen fandt sted i 2017. Det blev etableret i forlængelse af, at handelsskolens uddannelsesbibliotekar blev opsagt grundet besparelser. Efterfølgende opstod et behov fra Handelsskolen for at hyre folkebiblioteket. Samarbejdet involverede fem bibliotekarer fra Roskilde Bibliotekerne, hvis tid Handelsskolen finansierede. Samarbejdet drejede sig primært om hjælp og understøttelse af 3.g klasser i forbindelse med deres SRP opgave.

Roskilde Bibliotekernes tilbud til handelsskoleeleverne foregik på handelsskolen. Tilbuddet fandt sted på forskellig vis såvel som biblio-

teksintroduktion som undervisning i søgning i de enkelte klasser. Herudover stod bibliotekarne til rådighed i forbindelse med vejledning til de enkelte elever.

På nuværende tidspunkt er der ikke dialog om at etablere et formelt samarbejde mellem bibliotek og handelsskole.

Som det er nu henvender eleverne sig individuelt på biblioteket. Dette er primært omkring elevernes store afleveringer. Her betjenes de af de medarbejdere, der er på vagt, og ind imellem tilkaldes en af de medarbejdere, som har været en del af det tidligere samarbejde med handelsskolen og som er stærke i kendskabet til elevernes rammer og mål.

Bibliotekarerne oplever, at der kommer flere elever fra handelsskolen efter opsigelsen af skolens egen uddannelsesbibliotekar. Det opleves, at det kan være svært at hjælpe eleverne, fordi biblioteket ikke ligger inde med materialer om deres meget specifikke emner. Dette kan virke utilfredsstillende for såvel elever som ansatte. Det kan ligeledes tilføjes, at hvor der før var en uddannelsesbibliotekar på hver af de fem gymnasiale uddannelser i Roskilde Kommune, så er der kun en uddannelsesbibliotekar på de tre pr. 1/1 2019.

Erfaringer og anbefalinger

- **Viden om læreplaner og krav til opgaver:** Hvis bibliotekarerne skal byde ind med vejledning og støtte til eksempelvis opgaver, har de brug for viden om, hvad eleverne sidder med, og hvad kravene er til opgaverne.
- **Tæt samarbejde og dialog:** Det kræver et tæt samarbejde og en adgang til lærerne, som også skal kunne se idéen i og have forståelse for, hvad biblioteket kan give eleverne – både med materialer (trykte og digitale) og andre tilbud. Samarbejde og

dialog med lærerne er derfor vigtig, har man erfaret.

- **Forventningsafstemning:** Forventningsafstemme samt klare aftaler. Hvad skal lærer bidrage med, hvad skal bibliotekaren bidrage med, samarbejdets rammer og roller?

- **Tid og råderum:** Tid og et frit arbejdsrum til at medarbejdere på tværs af institutionerne sammen udvikler et koncept samt planlægger, evaluerer mm. Det bør ikke være ledelsen, der instruerer, men at de medarbejdere, som skal udføre det, får tid og råderum til at finde frem til, hvordan faglighederne spiller sammen, og hvad der giver mening.

- **Relevans for eleven og læreren:** Hvis ikke bibliotekets rolle kobles på noget relevant for eleven, får det ingen værdi for den enkelte elev. Kendskab til de formelle retningslinjer i relation til opgavekrav, emner og uddannelsesinstitutionen vil bidrage til en større sikkerhed hos biblioteksmedarbejderne samt medvirke til, at der kunne leveres noget endnu mere relevant og nyttigt for eleverne.

Erfaringen er, at det er nødvendig at sikre lærernes tilstedeværelse ved undervisningen for at perspektivere og omsætte bibliotekets tilbud til elevernes emner og opgaver. Lærerne har en enorm betydning for eleverne, hvorfor at lærerne med fordel kan bruges til at reklamere for biblioteket og uddannelsesbibliotekets tilbud.

- **Kompetencer og ajourføring af kompetencer:** Erfaringen viser, at det kræver nogle særlige kompetencer at undervise i kildekritik og informationssøgning. Der vil derfor være en konstant investering i

medarbejdernes kompetencer indenfor dette felt for at kunne sikre levering af et vedkommende tilbud til eleverne. I forhold til at tilbyde andre forløb til skolerne, som understøtter demokratisk og digital dannelse, er medarbejdere i skrivende stund på kursus, da man ønsker at blive endnu mere stærk på dette område.

- **Proaktivitet:** Bevidsthed om, at det er biblioteket, der skal være proaktiv, hvis der skal opstå nye samarbejder, og at de overvejer hvad næste skridt er. Som eksempel går Roskilde Bibliotekerne på baggrund af deres erfaring med overvejelser om at etablere en SRP-café, tilbyde undervisning/vejledning til 1. årselever og udbyde undervisning til lærerne.

Udfordringer

- **Konsekvensen af manglende forventningsafstemning:** Da samarbejdsmodellen opstod meget ad hoc og skulle løse et akut opstået problem, var det oplevelsen fra bibliotekernes side, at der var en del forvirring om, hvilke rammer samarbejdet skulle basere sig på. Der manglede grundlæggende en helt basal forventningsafstemning. Bibliotekarerne var ikke bekendt med de krav og rammer, eleverne skulle arbejde indenfor, og derfor blev deres viden og oplæg for abstrakt og generel.

Manglende kommunikation, uklare aftaler og rammer har været en stor udfordring i forhold til at etablere et bibliotekstilbud, som havde værdi for eleverne og hjalp dem i deres opgaveproces.

- **Manglende kendskab og forståelse for bibliotekets værdi og tilbud:** Bibliotekets medarbejdere har haft oplevelsen af, at der ikke var kendskab eller forståelse for

bibliotekets værdi, faglighed og tilbud, hvilket understreger vigtigheden af at sikre dialog på alle niveauer.

- **Tid og ressourcer:** Det kræver mange ressourcer at introducere alle elever optimalt ved undervisning/introduktion i forbindelse med deres opgaver. For at kunne møde eleverne bedst muligt er det nødvendigt at have medarbejdere med kompetencer indenfor kildekritik og informa-

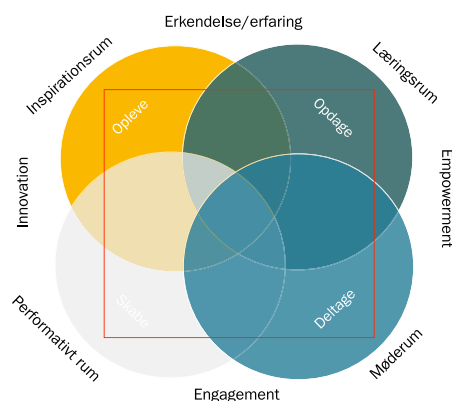
tionssøgning for at kunne skabe et godt og relevant bibliotekstilbud for eleverne.

- **Mangel på materialer og databaser:** En anden udfordring er tilgangen til materialer. Det gælder for såvel fysiske bøger som adgangen til databaser. Flere elever henvender sig og spørger ind til områder og emner, som folkebiblioteket ikke har tilgang til. Det gør det svært for bibliotekaren at hjælpe dem videre med relevant litteratur, som skal bruges her og nu.

Køge Bibliotekerne

Eksemplet fra Køge Bibliotekerne viser, hvordan man kan starte formaliseret samarbejde med Campus Køge igennem et projekt, og hvorefter det fortsættes i drift. Eksemplet bevæger sig *Læringsrummet*, *Møderummet* og *Inspirationsrummet*.

Overordnet beskrivelse

I 2016 blev der indgået et samarbejde mellem Køge Bibliotekerne og uddannelsesinstitutionerne i Køge. På daværende tidspunkt var etableringen af samarbejdet et projekt med støtte af Slots og Kulturstyrelsen. Projektet havde til hensigt at få erfaringer i forhold til udviklingsmuligheder af et sådant samarbejde. Efter projektets afslutning er samarbejdet fortsat, og der udvikles stadig løbende ved at gøre brug af de erfaringer, projektet har kastet af sig.

Samarbejdet er derfor fortsat som en del af bibliotekets driftsopgaver. Der er dog stadig fokus på udviklingen af aktiviteter og tilbud til eleverne i samarbejde med lærerne, ligesom der på ledelsesniveau er dialog om samarbejdsmodeller, herunder finansieringen.

På nuværende tidspunkt er der ikke afklaring om de ydelser biblioteket leverer, men der arbejdes hen mod en løsning, der kan sikre fortsættelse af drift af et relevant tilbud for eleverne.

Bibliotekets ydelser kan også modsvares af et bytte-bytte-købmand-koncept. Dvs. uddannelsen stiller ressourcer til rådighed for bibliotekets brugere som modydelse. Det kan være i form af underviserne, som holder borgerrettede foredrag, streaming fra uddannelsen eller invitation til borgerne om deltagelse, når de studerende er på biblioteket.

Der er to primære biblioteksmedarbejdere tilknyttet samarbejdet med Campus, men man inddrager også andre medarbejdere alt efter hvilke kompetencer, der er relevante for de aktuelle aktiviteter og forløb.

Køge Bibliotekerne har siden starten af 2018 været en formel partner i organisationen Campus Køge, som er en interesse- og samarbejdsorganisation for Køges uddannelsesinstitutioner. Det giver biblioteket et indblik i uddannelsesinstitutionernes prioriteringer, rammer og strategier, som er væsentlige i forhold til at imødekomme elevernes og uddannelsesinstitutionernes behov. Biblioteket sidder så at sige med i det strategiske maskinrum og har fingeren på pulsen omkring de elementer, der er på spil hos uddannelsesinstitutionerne. Derudover er der fokus på elevernes og de studerendes generelle studieliv, men også deres fritidsliv. Det søges derigennem at se de *hele* studerende for derigennem bedre at kunne møde eleverne i øjenhøjde.

For Køge Bibliotekerne er det vigtigt at tydeliggøre, hvilken værdi og forskel tilbuddene giver uddannelsesinstitutionerne. Dette indgår i overvejelserne om finansieringen af tilbuddene, hvor forløbene som udgangspunkt betales af den enkelt uddannelsesinstitution. Derfor skal tilbuddene både give mening for den enkelte lærer, men også på et mere ledelsesmæssigt og strategisk niveau. Men det opfattes også som en investering for biblioteket at ud-

vikle på undervisningsforløb og samarbejder, hvorfor biblioteket ønsker at prioritere samskabelsestilbud, hvor biblioteket medfinansierer undervisningsforløb.

I forhold til at betaling er nødvendig for at kunne gennemføre visse undervisningstilbud, er Køge Bibliotek blevet mødt med forståelse fra uddannelsesinstitutionerne, dog ikke helt uden problematikker.

I relation til det officielle partnerskab med Campus Køge er man også begyndt at se på, hvordan lærernes faglighed kan bringes i spil i øvrige borgerrettede aktiviteter på biblioteket, da der kan være læringspotentiale for lærerne, samtidig med at man gør brug af institutionernes kompetencer på tværs. Herudover arbejder man på at få eleverne mere i spil i forhold til borgerrettede aktiviteter på biblioteket i samarbejde med resten af Campus Køge.

Erfaringer og anbefalinger

- **Åbenhed og dialog:** En vigtig erfaring, som Køge Bibliotekerne har gjort sig er, at åbenhed, dialog og planlægning i samspil med lærerne er afgørende i forhold til at skabe værdi for eleverne. Det er nødvendigt at agere proaktivt og være særdeles ihærdig i kommunikationen med skolen. Kontinuerlig evaluering med lærerne er særdeles vigtigt, således at tilbuddene kan undergå konstant udvikling. Desuden har medarbejderne erfaret, at der kommer rigtig mange idéer, når lærer og bibliotekar er i dialog med lydhørhed og åbenhed overfor hinanden.
- **Biblioteksrummets værdi:** I dialog med lærerne er det blevet identificeret, at det giver en anden og større værdi, når eleverne fysisk kommer ind på biblioteket, frem for at biblioteksmedarbejderne kommer ud i klasseværelserne.

Eleverne opleves af lærere på Campus Køge, som mere motiverede, når de er på biblioteket og er kommet ud af de vanterammer på skolen.

- **Viljen til at brænde for de unge:** Medarbejdere, der er involveret i samarbejdet, skal brænde for at formidle til unge. Det er ikke nok at være faglig stærk, medarbejderne skal kunne formidle til en flok unge mennesker. Medarbejderne skal kunne motivere dem, sætte dem i gang og vise, at de ønsker at hjælpe og understøtte eleven. Samtidig er det en kæmpe fordel at være udadvendt og forstående i forhold til lærernes faglighed.
- **Forståelse og viden om uddannelsesinstitutionen:** Strukturen på uddannelsesinstitutionerne og forståelsen af denne er væsentlig, hvis bibliotekets tilbud på én gang skal være meningsfulde samt planlægges der, hvor det bedst muligt harmonerer med lærernes undervisning og større opgaver. Samtidig er det vigtigt med anerkendelsen af nødvendigheden for løbende ad hoc løsninger både for konstant at være relevant og i forbindelse med nye henvendelser.
- **Tilpassede tilbud og brugerinddragelse:** I samarbejdets begyndelse var undervisningen af eleverne generel og fangede ikke eleverne. Nu tages udgangspunkt i, hvordan eleverne kan hjælpes med deres konkrete opgaver, og samtidig gøre dem aktive, mens de er på biblioteket. For at fremkalde denne motivation stilles der mange spørgsmål til eleverne for at vise interesse for dem, for at blive klogere på dem og for at få dem til at være en del af undervisningen.

Alle forløb tilrettelægges i dialog med lærer. På den måde sikres det, at aktiviteten på biblioteket er relevant for det, eleverne arbejder med i undervisningen. Eksempelvis ligger litteratursøgning i forbindelse med elevernes store opgaver. Der tilbydes både undervisningsforløb i litteratursøgning, kildekritik og digital dannelse. Herudover læselyst arrangementer og tværfaglige forløb hvor biblioteket figurerer som case for eleverne.

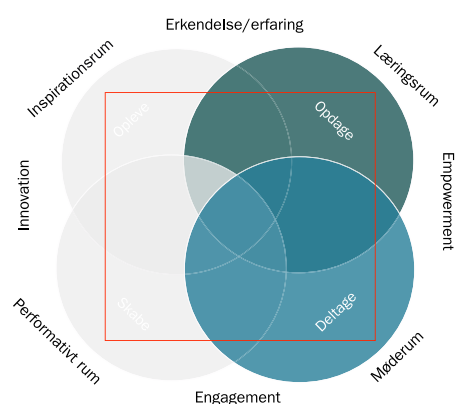
- **Nødvendige kompetencer:** Det er nødvendigt for medarbejderne at have kompetencer, der gør dem i stand til at sætte sig i målgruppens situation for derigennem at kunne give dem den mest meningsfulde vejledning.
- **Ressourcer:** Der dedikeres ressourcer til at drive samarbejdet. Dette sker på såvel ledelsesplan som på medarbejdersiden. Samtidig står det klart for Køge Bibliotekerne, at det er biblioteket, som skal være proaktiv i forhold til samarbejdet, da biblioteket ikke har uddannelsesinstitutionernes primære fokus. Det kræver ekstra ressourcer at målrette hvert forløb, men det giver en større værdi og en større forståelse for hinandens behov, og for hvordan det er muligt for bibliotek og uddannelsesinstitution at supplere hinanden.

Udfordringer

- **Fysiske rammer:** De fysiske rammer er en udfordring i forhold til at få aktiviteter og forløb til at gå op. Der har man nogle gange valgt alligevel at tage ud på skolen, hvis undervisningstilbuddet har været til en større gruppe elever.
- **Gensidig forståelse for økonomisk ramme:** Det har krævet dialog og gensidig forståelse for det økonomiske aspekt generelt. Eksempelvis i forhold til normeringen i bibliotekstilbuddene. Hvor der er to biblioteksmedarbejdere til stede, er normeringen på skolerne en anden. Her har det krævet et kompromis at finde en fælles løsning.
- **Svært at 'sælge' de digitale tilbud:** Det har i forhold til formidlingen af bibliotekets digitale ressourcer krævet rigtig mange ressourcer at gøre de unge bevidste om disse tilbud. Selvom tilbuddene er tilgængelige, er det udfordrende at få elevernes øjne op for, at e-ressourcerne er relevante for dem.

Ørestad Bibliotek - København Kommunes Biblioteker

I eksemplet fra Ørestad Bibliotek har biblioteket prioriteret samarbejdet med uddannelsesinstitution meget kraftigt både ved, at der er en formaliseret samarbejdsaftale mellem de to institutioner og fokus på at indrette biblioteksrummet, så de unge føler sig velkomne og godt tilpas. Eksemplet bevæger sig primært i *Læringsrummet* og *Møderummet*.

Overordnet beskrivelse af samarbejdsmodellen

Ørestad Bibliotek har, siden biblioteket åbnede i 2012, haft et samarbejde med Ørestad Gymnasium. Samarbejdet blev formaliseret i 2013.

Før Ørestad Bibliotek åbnede havde gymnasiet en uddannelsesbibliotekar ansat på 30 timer, som blev opsagt inden Ørestad Bibliotek åbnede. Det var rektor fra gymnasiet, der henvendte sig til biblioteket med ønske om et samarbejde. Det nuværende samarbejde er blevet opsagt med virkning fra januar 2019. Gymnasiet ønsker stadig at fortsætte samarbejdet, men ikke i samme omfang som hidtil grundet økonomiske nedskæringer.

Der er stadig ønsker om biblioteksintroduktioner til eleverne og eventuelt kurser for lærerne i informationskompetencer.

Denne beskrivelse tager udgangspunkt i det samarbejde mellem bibliotek og gymnasium, som indtil efteråret 2018 gjorde sig gældende.

Samarbejdet har form af en ydelse på 30 timer ugentligt fra biblioteket. De 30 timer, som gymnasiet betaler for, er ikke møntet på en bestemt medarbejder, men er en flydende service, som biblioteket varetager. Dog er der en primær person og et team på tre medarbejdere, som oftest varetager servicen af gymnasieeleverne og er i dialog med gymnasiet.

Samarbejdet bærer præg af, at gymnasie og bibliotek er naboer til hinanden, og biblioteket holder åbent i løbet af formiddagen, så eleverne kan komme på biblioteket og få vejledning i dette tidsrum. Gymnasiets elever har særstatus i dette tidsrum, og der er selvbetjening for de øvrige brugere.

Derudover er der biblioteksintroduktion i 1.g, og eleverne får gennem deres tre år på gymnasiet løbende vejledning, primært i forbindelse med opgaver, og der har også indimellem foregået kulturelt prægede aktiviteter.

Erfaringer og anbefalinger

- **Rekruttering:** Københavns Kommunes Bibliotekers ledelse har erfaring med målrettet rekruttering og har fra starten haft fokus på at rekruttere personale, som trives i arbejdet med unge, og hvis kompetencer var nyttige i forhold til vejledning og undervisning af gymnasieelever. Eksempelvis har den primære medarbejder solid erfaring som uddannelsesbibliotekar. De øvrige medarbejdere har ligeledes kompetencer i forhold til ungemålgruppen og har fokus på denne opgave.
- **Kontinuerlig videndeling:** Fast videndeling i personalegruppen sikrer løbende sparring og oplæring mellem kollegaer. Dette foregår i det daglige og på personalemøder. Desuden er det i de involverede medarbejders hænder at bestemme både indhold og form på aktiviteterne for gymnasieeleverne.

- **En-til én samtaler parallelt med undervisning:** På baggrund af erfaringer er vejledning i form af en-til-en samtaler blevet prioriteret højt i arbejdet med gymnasieeleverne. Parallelt hermed er der også afviklet undervisningsforløb, når gymnasiet har ønsket det.

Oplevelsen på Ørestad Bibliotek er, at de unge sjældent tager undervisningens indhold til sig, med mindre det eksemplificeres med deres egne specifikke opgaver.

En-til-en samtalerne klæder dog eleverne på til fremtidige opgaver og lærer dem, hvordan de skal bære sig ad, mens de er motiverede. De ansatte oplever desuden, at dialogen med bibliotekaren om elevens egen situation og opgave er værdifuld og medfører lettelse hos mange elever. Samtalen gør det klart for eleven, hvordan de kommer i gang eller videre med lige præcis den opgave de står overfor.

Der er blevet oprettet en specifik gymnasie-mail, hvor elever kan booke en bibliotekar, og forinden dette møde stilles der nogle krav til eleven. Det er erfaringen fra Ørestad Bibliotek, at eleverne især booker vejledning på biblioteket på opfordring af deres lærere.

- **Informationssøgning:** Der har altid været undervist i informationssøgning – det har været et af de formelle krav i samarbejdsaftalen, og derfor er der gennem alle årene blevet lavet holdundervisning med det formål at give alle elever et grundlæggende kendskab til bibliotekets tilbud og til informationssøgning. Der har i reglen været et undervisningsforløb både i starten og slutningen af 1.G. samt diverse workshops m.m. for 3.G'erne i relation til

de store opgaver i 3.G. Her har formatet dog været mere flydende gennem årene.

- **Informationssøgningskompetencer:** Hardcore søgekompetencer er i højsædet hos de medarbejdere, der arbejder med området. Hertil er udvidet og bredt kendskab til baser og e-ressourcer med et udpræget gymnasialt fokus.
- **Viden om opgaver og årshjul:** Det har vist sig at være en stor fordel, at folkebibliotekarne bliver informeret omkring emner og problemstillinger til større opgaver fra Ørestad Gymnasium, samt hvornår elevernes store opgaver er placeret finder sted på året.
- **Dialog for at fremme eleverne:** Der er stort fokus på måden, hvorpå biblioteksmedarbejderne møder og er i dialog med eleverne. Både i forhold til hvordan denne målgruppe skal tales til og håndteres, ligesom der anlægges en opsøgende tilgang i forhold til viden og kendskab til målgruppen.

Dialogen, når eleven henvender sig, er utrolig vigtig. Det er erfaringen fra Ørestad Bibliotek, at når eleverne henvender sig, skal der indledes en dialog. Det er vigtigt, at bibliotekaren forholder sig nysgerrigt afklarende samt forsøger at afgrænse elevens behov og opgave. Derudover skal der være en opmærksomhed på elevens niveau. Det er også væsentligt at spørge ind til, hvad elevens lærer har anbefalet eleven for at bidrage bedst muligt til den aktuelle opgave. Det er en vigtig pointe ikke at være materialefokuseret, da materialet ikke er elevens primære fokus, men hvordan eleven håndterer og løser den aktuelle opgave.

Udfordringer

- **Ubalance i biblioteksbrugere:** Grundet samarbejdets størrelse får gymnasieeleverne lov til at fylde meget også i det fysiske biblioteksrum. Eleverne kommer gerne i pauserne i løbet af dagen. Det kan være en udfordring i forhold til øvrige brugere af biblioteket, da de unge gymnasieelever fylder meget og skaber en anden form for støj end de øvrige brugere. Her har man forsøgt at skabe en balance, hvor eleverne både skal vise hensyn, men også have lov til at bruge biblioteksrummet, så de synes om at komme på biblioteket.
- **Lærernes tid:** En stor udfordring i samarbejdet med gymnasiet er tid, særligt lærerens tid. Læreren er central i forhold til at få samarbejdet til at fungere og for at eleverne får det optimale ud af biblioteket.

Det er lærerne, der klæder eleverne på og stiller de opgaver som biblioteket betjener dem i at løse.

Det har indimellem været svært at holde kontakten med lærerne, da de er udfordret og presset på deres tid, og biblioteket er en biting for dem. Desuden er aktiviteterne meget personbåret, og afhængig af den enkelte lærers lyst og engagement i biblioteket.

- **Kontaktpersoner i samarbejdet:** I samarbejdet med gymnasiet er det skrevet ind i kontrakten, at biblioteket tager kontakt via én kontaktperson. Det har den positive virkning, at det er tydeligt, hvem man skal kontakte. Samtidig er svagheden, at samarbejdet i høj grad er møntet på en person og kan derfor hurtigt og let gå i stå og være mere tidskrævende end nødvendigt.

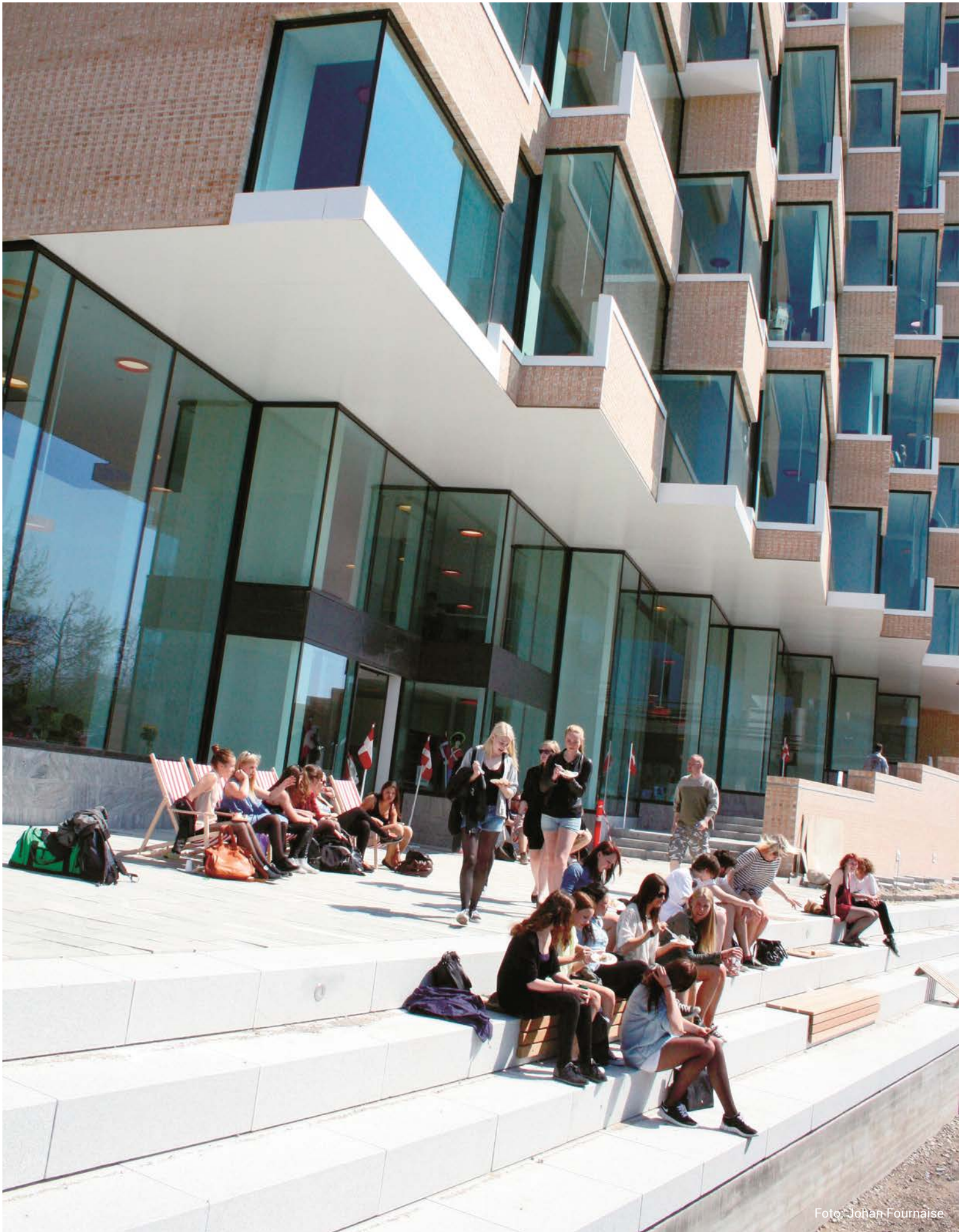

Foto: Johan Fournaise

8: Anbefalinger til en skalérbar Best-Practise

One Size doesn't fit All

Beskrivelserne af de otte samarbejdsmodeller illustrerer både forskelligheder i samarbejdsmodeller og relationer, men også hvor meget landets folkebiblioteker varierer både med størrelse, antallet af ansatte, økonomiske og kommunale vilkår. Ligeledes varierer det meget fra kommune til kommune, hvilke og hvor mange ungdomsuddannelser, der er tilstede. De politiske prioriteringer for henholdsvis folkebibliotekssektoren og uddannelsessektoren har stor indflydelse på de muligheder, som byder sig og som er realiserbare. Derfor giver én best-practice løsning heller ikke mening, da One Size doesn't fit All.

Der vil her komme en række anbefalinger, som kan give de bedst mulige forudsætninger for at indgå i samarbejde med ungdomsuddannelser og uddannelsesbibliotekarerne ved de respektive uddannelser.

Anbefalingerne er et sammendrag af alle de input, som er kommet fra interviewene med de, der allerede har/har haft en samarbejdsmodel, interview med interessenter samt udsagn fra tidligere rapporter, der taler ind i det samme.

Anbefalingerne giver mulighed for at lave sin egen tjekliste og stille skarpt på, hvilke ambitioner ens bibliotek har, samt hvad der så kan være realistisk.

Aftalegrundlag

Hvis et folkebibliotek skal indgå i samarbejde med ungdomsuddannelser, er der flere elementer at holde sig for øje, hvilket ikke adskiller sig fra alle de andre partnerskaber, som biblioteket indgår i. Både i Roskilde Bibliotekernes guide *Byg partnerskaber! et værktøj til strategisk biblioteksudvikling* og Køge Biblioteker-

nes *Guide til synergi mellem bibliotek og uddannelse*⁷ er der god inspiration at hente til hvordan, man får etableret samarbejde og om hvad. Det kan med fordel også fremhæves her, at det, der går igen i de succesfulde samarbejder, er at forståelse og indblik i samarbejdspartnerens rammer og begrænsninger er væsentlig, hvilket uddybes i afsnittene nedenfor.

Klar fortælling om egen målsætning og værdi

Ungdomsuddannelserne ved ikke nødvendigvis, hvad de kan få ud af at samarbejde med biblioteket. Derfor er der behov for en meget tydelig kommunikation fra folkebiblioteket om, hvilken palette biblioteket har, og hvori tilbudene til elever og lærere ligger. Skarphed på egen vision og mission tydeliggør argumentationen overfor en samarbejdspartner.

Institutionskendskab

Ligesom med målgruppekendskab så er det nødvendigt med et grundigt kendskab til den virkelighed, ungdomsuddannelserne befinder sig i – både samfundsmæssigt, politisk og økonomisk.

Biblioteket bør på både leder og medarbejderniveau have indsigt i:

- hvilken type af uddannelsesinstitution
- størrelse og beliggenhed
- hvilke kapaciteter er der til rådighed
- hvilke rammer og læringsmål, der er for elevens uddannelsesrejse
- hvordan ser årshjulet ud for lærere og elever f.eks. ift. opgaver og emner.

Omvendt kan der være et behov for oplysning om folkebibliotekets rammer og muligheder, hvis rektor/lærerne ikke har har indsigt i, hvad

⁷ Der er link til begge publikationer i kildelisten.

Tine Segel: Jeg anerkender, at der er rigtig meget arbejde i at etablere et godt samarbejde og sætte sig ind i hele uddannelsesinstitutionens verden og få en god relation til institutionen.

Anne Birgitte Rasmussen: Der kan være usikkerhed på, om folkebiblioteket kan levere materialer og viden på højt nok niveau, så eleverne får et pust af forskning.

et moderne folkebibliotek har af portefølje, og måske mener, at folkebibliotekerne ikke har kompetencer/ressourcer til det, de ønsker, hvis man vil have et uddannelsesbibliotek eller en mellemting mellem folkebibliotek og forskningsbibliotek.

De biblioteksansatte skal kunne forstå og tale ind i lærernes stærke fagbevidsthed, 'sprog' og rammer samt lærernes digitale niveau, hvilket er lige så varieret som ved resten af bibliotekets brugere.

Dette fordrer til oplysning om de tilbud, som et folkebibliotek rummer – læring og de kulturelle aktiviteter, demokratiske samtaler og debatter, etc. Dét som fremmer literacy og 21. century skills indenfor de forskellige fag. Det fordrer, at bibliotekslederen og de biblioteksansatte er skarpe på bibliotekets formål og værdi.

Jo bedre kendskab, jo færre misforståelser og muligheder for at tillægge den anden part motiver og evner, som ikke har hold i virkeligheden.

Økonomien omkring samarbejdet

De økonomiske rammer har meget at sige for, hvad et bibliotek kan tilbyde, og den økonomiske ramme for en samarbejdsmodel bør med fordel afspejle både kompetenceudvikling, (hvis det er nødvendigt), timeforbrug, materialeforbrug (alt lige fra licenser og bøger på hylde til udprint, undervisningsmateriale og grafiske produktioner) og det lille ekstra (som når Esbjerg f.eks. benytter sig af små konkurrencer med præmier, f.eks. en pose slik).

Ressourcespørgsmålet gør sig altid gældende, og ressourceforbruget afhænger i høj grad af størrelsen af aftalen, men det er ikke noget,

som er omkostningsneutralt, hvorfor det kræver stor overvejelse og afvejning.

Flere biblioteker benytter en betalingsmodel, bl.a. Esbjerg Kommunes Biblioteker og Silkeborg Bibliotekerne, hvilket kan give biblioteket en økonomisk platform til at opretholde samarbejde og/eller udvikle samarbejdet, da det som før nævnt ikke er omkostningsneutralt. Betalingsmodellen kan også retfærdiggøres et stykke af vejen ved, at én sektor køber ydelser hos en anden sektor, hvad enten det er ad hoc baseret eller efter en bestemt timepris.

Omvendt er prissætningen noget, som bør indgå i en risikoanalyse, da det kan påvirke samarbejdsevnen/-viljen hos ungdomsuddannelserne. Det er ikke sikkert, at institutionerne er villige til at betale for folkebibliotekets tilbud, og det kan kræve megen forhandling at nå til enighed.

Forventningsafstemning og tydelige rammer.

Forventningsafstemning kan ikke gentages nok. Det bliver fremhævet ved samtlige samarbejdsmodeller, at det er præmissen for succes eller ej. Det gælder, uanset om samarbejdet er formelt eller uformelt.

For at undgå misforståelser, samt have et godt grundlag til løbende at evaluere på og udvikle, er det nødvendigt med klare aftaler og rammer. Dette illustreres meget godt i samarbejdsmodellen fra Roskilde Bibliotekerne, hvor uklare rammer, mangel på kommunikation og forventningsafstemning resulterede i mange frustrationer og et samarbejde, der langsomt gik i opløsning.

Hvis der benyttes betalingsmodeller, så er nødvendigheden for klare aftaler endnu tydeli-

“ Steen Bording Andersen: Rent praktisk er det svært for mange elever at komme fysisk hen på et folkebibliotek - store kommuner, hvor der er langt mellem hinandens institutioner, og ofte dårlig offentlig transport. Nærhed betyder meget - man læser mindre, hvis der ikke er et bibliotek i nærheden.

gere, da der er behov for fuldstændig transparens om den ydelse, der tilbydes fra biblioteket.

Tid

Hvor mange timer er biblioteket villig til at afsætte til samarbejdet?

Der skal sættes tid af til at mødes og udvikle konceptet. Uanset om det er undervisning, biblioteksorientering, projekter eller kulturelle aktiviteter, så er der timer forbundet med både konceptudvikling, forberedelse, afvikling og evaluering. Jo større fleksibilitet og differentiering i tilbuddet jo mere forberedelsestid.

Samarbejdspartnerens tid er mindst lige så vigtig i den henseende. Flere af interviewene understreger, at det kan være svært at få kontakten til lærerne, da disse er presset på tid ift. de rammebetingelser, de arbejder under. Det skal være meget tydeligt, at bibliotekets tilbud ikke tager tid fra undervisningen, men understøtter undervisningen.

Kendskab til og understøttelse af de unge

De unge er ikke nogen nem målgruppe, hvilket mange forsøg, projekter og initiativer rettet mod unge viser. Derfor er kendskab til unge som målgruppe så meget desto vigtigere, hvis de biblioteksansatte skal kunne tale ind til de unges livssituation (både i og uden for uddannelse). Det er fremhævet, at (uddannelses)bibliotekaren bliver den 'ekstra voksne'², som eleverne går til.

Interviewene understreger ligeledes igen og igen, hvor vigtigt det er, at den biblioteksan-

satte gerne vil de unge og kan brænde igennem overfor dem. Med andre ord, så kan bibliotekets og de biblioteksansattes relation til de unge understøtte de unges trivsel og deres gennemførsel af studiet.³

Beliggenhed og de fysiske rammer

Det er ikke uden grund, det hedder "Beliggenhed, beliggenhed, beliggenhed". Erfaringerne fra flere af bibliotekerne viser, at det kan være svært at trække eleverne til, hvis det ikke ligger i umiddelbar nærhed, eller hvis det er svært at komme til med offentlige transportmidler. Det skal med andre ord være nemt at komme fysisk hen på biblioteket.

Hvis biblioteket ikke kan honorere nærhedsprincippet rent lokationsmæssigt, så er det væsentligt at overveje at få mulighed for at være til stede på selve uddannelsesinstitutionen. Det er dér, at uddannelsesbibliotekaren og de folkebiblioteker, som har biblioteksansatte på uddannelsesinstitutionen, har en klar fordel, da de er tilstede i det daglige og kan have fingeren på pulsen ift. både elever og lærere. Eksemplet fra Hjørring Bibliotekerne viser dog, hvordan de unge kan engageres på andre måder, der gør biblioteket til en del af det gode liv i deres studieby og dermed et aktivt tilvalg.

Indretningen og regler

Indretning og regler for ophold på biblioteket har meget at sige. Der er flere unge, der selv ønsker zoner for unge, så de ikke føler sig i vejen for de andre biblioteksbrugere. Omvendt kan det være, at der er andre biblioteksbrugere,

² Bedre Informationssøgning - Etablering af en national virtuel biblioteks- og databrønd

³ Biblioteks-Impact - Rapport om et Deff-projekt 2016

Kasper Holm: Vi har et fint samarbejde mellem de forskellige biblioteker, hvor vi flittigt henviser til hinanden og får løftet eleverne, så de får mere ud af den information, som de faktisk har til rådighed.

som føler sig generet af de unge, som også gerne vil have en tydelig markering af, hvilke områder, der kan benyttes til hvad.

Efterspørgslen på rum er ofte tosidet, for der ønskes både mulighed for et værerum, hvor der kan snakkes og arbejdes i grupper, men også et fordybelsesrum, hvor man kan få ro til at arbejde.

Muligheden for at indtage måltider i biblioteksrummet er også et godt trækplaster, da det giver et alternativ til de lokale caféer. Det giver ligeledes mulighed for at kunne opholde sig/arbejde mange timer på biblioteket.

Lokalefaciliteter varierer meget fra bibliotek til bibliotek. Det gælder alt lige fra lokalestørrelser og lokaleindretning til teknisk udstyr og wifi-forbindelser. Hvis bibliotekstilbuddet gælder undervisning af elever, så skal biblioteket gøre op med sig selv, hvilke rammer man kan og vil tilbyde på biblioteket til klasser eller hele årgange.

Støttende ledelse, organisatorisk opbakning og det frie arbejdsrum for medarbejderen

Fælles for de forskellige samarbejdsmodeller er, at ledelsen skal være meget tydelig i starten

i rammesætningen, når samarbejdet etableres, men derefter primært kun som støtte. Medarbejderne skal have plads og rum til at udvikle et tilbud på tværs af institutioner, og lederen skal sikre organisatorisk opbakning til tilbuddet.

Det anbefales fra flere af de interviewede biblioteker, at der skal sikres en god kommunikation/forankring i egen organisation om tilbuddet, samt kollegial opbakning, så der er fælles fodslag om målgruppen/samarbejdspartneren.

Netværk

Det kendetegner mange af de aftaler, formelle som uformelle, mellem biblioteker og ungdomsuddannelser, at de opstår gennem netværk. At ledere fra biblioteker og ungdomsuddannelser mødes i forskellige sammenhænge. At biblioteksansatte og ansatte fra ungdomsuddannelser sidder i netværk sammen, og derved får kendskab til hinandens områder, hvilket ofte definerer tilbuddenes karakter i første omgang.

Samarbejdsmodellerne fra Aalborg og Nyborg illustrerer vigtigheden og effekten af det gode netværk.

Hvilke tilbud skal der være til eleverne?

Folkebibliotekernes tilbud søger i videst muligt omfang at være stedet for alle uanset økonomisk og uddannelsesmæssig baggrund. Biblioteket kan med hele sin palette sætte fokus på at mindske social og økonomisk ulighed ved, at eleverne bliver tilbudt det 3. sted mellem uddannelse og hjem, hvor de frit kan bruge bibliotekets faciliteter og tilbud.

Alle de fire rum i Firrumsmodellen kan komme i spil, og der sker en aktiv understøttelse af 21st century Skills og MIL.

Tilpas tilbuddene til læreplanerne og læringsmål

Ligesom med folkeskolerne er ungdomsuddannelserne underlagt læreplaner og læringsmål for hver enkelt elev. Det står ligeledes meget tydeligt i loven for de gymnasiale uddannelser, hvad eleven skal kunne, når denne har fuldført sin uddannelse

Erfaringerne viser, at tilbuddene opnår størst succes, hvis de taler lige ind i læringsplanerne for de pågældende lærere og elever. At bibliotekets tilbud understøtter undervisningen og ikke betragtes som et 'ekstra' fag. Dette giver heldigvis en bred palette, da bibliotekets folkeoplysende og kulturelle aktiviteter i lige så høj grad kan stimulere undervisningen.

Pia Henriette Friis: Der sker en positiv gensidig kompetenceudvikling mellem uddannelsesinstitutioner og biblioteker, når tilbuddet er i gensidig samarbejde. Kompetencerne puljes, og man lærer løbende af hinanden.

Kulturelle og folkeoplysende aktiviteter

Hjørring Bibliotekerne og Køge Bibliotekerne og Campus, m.fl. giver nogle gode eksempler på, at biblioteket kan danne rum for anderledes og gode oplevelser til at berige eleverne, som supplement klassisk undervisning og biblioteksorientering.

Folkebibliotekerne kan stimulere studiekompetencen ved at give eleven inspiration til både uddannelse og fritid. Aalborg Bibliotekernes eksempel viser, hvor meget booktalks kan inspirere til lystlæsning samt højne læsehastighed og -evne. Desuden kan skrivelyst og -kompetencer udvikles f.eks. via skriveworkshops.

Der kan anvendes debatfora og samtalesaloner til at understøtte den demokratiske dannelse og rumme mangfoldighed.

Foredrag med og uden moderator kan inspirere og begrebsudvide på de emner, de skal arbejde med, eller som påvirker deres identitetsudvikling.

Musikken kan bruges både til at stimulere livskvalitet, men også koncentrationsevne og derved studiekompetence. Det understøtter samtidig de kreative fag på ungdomsuddannelserne.

Samproduktioner af udstillinger, film og forskellige tiltag på sociale medier, samt innovationsrum og makerspaces kan udfordre eleverne på kreativitet i tanke og handling.

Mette Trangbæk Hammer: Eleverne får ikke lov til at udfolde hele deres potentiale, hvis ikke de får den viden.

Alle disse tilbud understøtter i den grad 21st century skills, særligt: Problemløsning og innovation, Kollaboration, IT og Læring samt Kompetent Kommunikation.

Media og Information Literacy (MIL)

I bibliotekskredse tales der meget om, hvordan media og information literacy skal højnes både hos børn, unge og voksne. Mange bibliotekstilbud til ungdomsuddannelserne er også centreret om selvsamme, da der er en stor viden om informationssøgning og kildekritik. Der er igangsat flere kampagner på tværs af institutioner om at komme fake news til livs såsom Danmarks Biblioteksforenings og Zetlands udgivelse *Den der råber lyver*.

Digital dannelse, som er en del af media og information literacy, har stort fokus, og der kan biblioteket bidrage med metoder og værktøjer til at forberede elever på at håndtere de udfordringer, som det digitale mediemiljø bringer med sig.

Bibliotekarere ved både folkebiblioteker og universitetsbiblioteker fremhæver, at de tydeligt kan mærke forskel, hvis eleverne har haft undervisning i biblioteksbrug og informationssøgning. Disse elever er nemmere at hjælpe i gang med informationssøgningen til deres opgaver.

Det digitale Danmark – oplysning om det offentliges digitale krav og muligheder

Mange folkebiblioteker har Borgerservicefunktion på biblioteket. Det giver også en

anderledes, men oplagt mulighed for at hjælpe de unge med at navigere i det digitale Danmark. Bibliotekerne er i forvejen forpligtet qua Den fællesoffentlige Digitaliseringsstrategi, og dette giver et ekstra perspektiv til den digitale dannelse samt evnen til at begå sig som samfundsborger, jf. 21. century skills.

Sparring om valg og indkøb af licenser til relevante databaser

Folkebibliotekerne kan sparre med ungdomsuddannelserne om licenser og andre digitale tilbud. De biblioteksansatte kan både hjælpe lærerne med at holde sig orienteret indenfor eget fag i digitale udgivelser og vejlede uddannelsesinstitutionen om setup for køb og forhandling af licenser nu, når SkoDa er nedlagt.

Det Digitale Bibliotek

Som supplement til det digitale Danmark og licenserne har biblioteket andre måder at give god vejledning til opgaver og hjælp til informationssøgning. Mange folkebiblioteker har gode undersider til deres hjemmesider, der er dedikeret de unge opgavestuderende. På disse sider er der vejledninger, henvisning til Biblioteksvagten, link-, app- og podcastanbefalinger, licensanbefalinger, samt hjælp til hvordan en opgave er bygget op og meget mere. Det er en relativt let og simpel løsning, som kan give et godt afsæt for eleven, hvis denne ikke nødvendigvis kommer på folkebiblioteket.

9: Anbefalinger til kompetenceprofil og kompetenceudvikling

Skalérbare kompetencer i forhold til behov

Valget af den type af samarbejde som et folkebibliotek ønsker ift. en ungdomsuddannelse, afgør i høj grad hvilke kompetencer, der er brug for. Det vanskeliggør at lave en udtømmende liste for, hvad de involverede personer skal kunne både fagligt og personligt for at gøre en forskel for eleverne.

Kravet til medarbejderne højnes yderligere ved, at den primære målgruppe er de unge, og det er den målgruppe, som rent erfaringsmæssigt er én af de sværeste at have med at gøre og målrette tilbud til.

Udsagnene fra interviewene af interesserne og om samarbejdsmodellerne fremhæver flere gange, at det er ofte er personafhængigt, hvorvidt en biblioteksansat lykkes ift. samarbejdet. Dette gør ikke øvelsen nemmere med at få identificeret, hvem der vil og kan varetage opgaven på biblioteket.

Sammenhængskraften til de øvrige kolleger og deres kompetencer er væsentlig, da det kan være alle med vagtbetjening, som kan møde de unge, når de kommer om på biblioteket for at få hjælp til opgaver og/eller for at bruge biblioteket som arbejds- og afslapningsrum. Videndeling og sidemandsoplæring er nogle af de mest nødvendige greb for at få en homogen tilgang til elever og lærere.

Kollegerne vil ligeledes kunne støtte op i udførelse af aktiviteter, markedsføring, sparring om koncepter og bidrage med relevant viden.

Dette afsnit vil skitsere, hvilke faglige og personlige kompetencer, som er værd at overveje ud fra det tilbud, et bibliotek ønsker at tilbyde. Målsætningen er at gøre nedenstående skaler-

bart på samme måde, som anbefalingerne til den skalérbare best practise, som er beskrevet i foregående afsnit.

■ PRIMÆRE KOMPETENCER

Beskrivelsen af primære kompetencer er fundamentet, som bør være tilstede uanset, hvilken slags aktiviteter og tilbud der er indenfor undervisning, folkeoplysning og kultur. Det er de kompetencer, som også kommer i spil, hvis der ikke er nogen formel eller uformel aftale med ungdomsuddannelsen.

Relationelle kompetencer

Først og fremmest er det de relationelle kompetencer, som er i spil. Flere påpeger vigtigheden af, at der bliver udvist en oprigtig interesse for de unge. Hvis den biblioteksansatte er nysgerrig og villig til at sætte sin egen person i spil, kan der opnås en stærk relation og accept ved de unge.

Relationskompetencen kommer også i spil ift. lærerne og andre aktører på ungdomsuddannelserne både i direkte samarbejde og i netværk.

Performance

Det kræver personligt mod og engagement at stå overfor en klasse teenagere, hvorfor den biblioteksansatte skal være komfortabel i at være på som underviser eller vært. Det er uanset, om det er til en biblioteksorientering, en booktalk, samtalsalon eller en regulær undervisningssession.

Værtsskab

Medarbejderen skal påtage sig værtskabsrol-

Trine Toft: Nogle af eleverne ved dårligt nok, hvad de skal stille op med en bog, når de får den i hånden. De har brug for at lære, hvordan bogen er bygget op, og hvordan de kan bruge den.

len overfor eleverne. Værtsskabsrollen har været diskuteret og udfoldet på folkebiblioteker landet over siden 2012, hvor Aalborg Bibliotekerne satte på dagsordenen – at “Glade værter gi’r glade gæster, som gi’r glade værter”. Dette gør sig også gældende ift. eleverne, når de inviteres ind i eller besøger biblioteksrummet.

Bibliotekariske kompetencer

De klassiske bibliotekariske kompetencer er væsentlige ift. at kunne assistere de unge i vejledningssituationer.

- **Vidensorganisering og videnstruktur:** Hvor finder eleverne den rette viden ift. det emne/område, som skal afdækkes? Da folkebibliotekets samling meget karikeret rummer alt om alt, er der behov for at biblioteksformidleren har viden i bredden og i dybden.
- **Informationssøgning:** Den biblioteksansatte skal have metoder og teknikker til at søge i samlingen og i egne og eksterne databaser samt på internettet.
- **Materiale- og mediekendskab:** Uanset om viden findes i et trykt materiale eller digitalt, skal den biblioteksansatte have viden om begge dele – både i materialets og mediets opbygning samt fordele og ulemper. Eleverne har ikke nødvendigvis denne viden, hvilket gør det så meget desto vigtigere, at den biblioteksansatte har. Materiale- og mediekendskab sikrer en god samling og betjening. Hvis biblioteket skal give ungdomsudannelsen sparring omkring databaser og licensvalg, -indkøb og -statistik, kræ-

ver det et godt overblik over folkebibliotekernes licenser i alle led. Ungdomsudannelser har også andre muligheder både ved DEFF og Copydan, hvilket kræver indsigt for at kunne give den bedst mulige sparring.

- **Kildevurdering:** Kildekritik og evne til at identificere “fake news”.
- **Referenceinterview:** Evnen til at spørge ind og afdække elevens behov, f.eks. ved opgaveskrivning

Digital mindset

Qua den teknologiske udvikling er det nødvendigt at tænke digitale løsninger og værktøjer ind i alle bibliotekets sammenhænge. Det gælder også tilbud til ungdomsudannelserne, hvor biblioteksformidleren må møde de unge på deres præmisser i en digital verden.

Hjemmesidearbejde og SoMe er også en del af det digitale mindset. Det er ikke et spørgsmål om, at alle skal kunne arbejde med hjemmesider eller være gode til at poste på Facebook og Instagram, men hvis biblioteket vil bruge disse platforme, så er der behov for at besidde kompetencerne eller købe sig til dem.

Projektledelse og projektarbejde

Kompetencer indenfor projekter og projektledelse er relevant i mange sammenhænge, men især fordi mange samarbejder er projektbaseret. Projektværktøjer er også almenlydige ift. planlægning og koordinering, risikoanalyse, etc.

■ UNDERVISNINGSKOMPETENCER

Undervisning er et område, som fylder mere og mere på både folkebiblioteker og uddannelsesbiblioteker, hvilket stiller større krav til den biblioteksansatte.

De fleste biblioteksansatte er autodidakte på området, men qua ønsket om at give et bedre tilbud til eleverne, sætter det en refleksion i gang om didaktik og pædagogik.

- **Didaktik**

Det er teorien, der bidrager til at vejlede i planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisning. Didaktikken hjælper eleven med at komme igennem og forstå fagene. For at citere Jens Jørgen Hansen fra kap. 2 i *Biblioteksdidaktik* (et.al): "Til håndtering af undervisningsopgaven skal biblioteksformidleren dels undersøge, hvad der er *betingelsen* for undervisningsforløbet og herefter tage *beslutninger* i forhold til design af et undervisningsforløb. Betingelseskategorier er *læringsforudsætninger* (hvem er de lærende, og hvad er deres forudsætninger, interesser og behov?) og *rammefaktorer* (hvilke rum, medier, infrastruktur, teknologier er tilstede i læringssituationen?). Beslutningskategorier er *mål* (hvad skal brugeren lære?), *indhold* (hvilke temaer er centrale?), *metodik* (hvilke metoder skal benyttes til at iscenesætte og evaluere læreprocesser?) og *medievalg* (hvilke medier understøtter min hensigt: tekster, billeder, computerprogrammer, læremidler?)".

- **Pædagogik**

Behov for at mestre pædagogiske kompetencer er også blevet tydeligere, da der er et oprigtig ønske om at kunne skabe den

konstruktive interaktion med de unge, som sikrer, at den biblioteksansatte møder de unge i øjenhøjde for at fremme viden og kunnen. Dette stiller krav til en differentieret undervisning, da ikke alle elever er på samme niveau.

Pædagogikken rummer at støtte eleverne i deres dannelsesproces. Det gør behovet for målgruppeforståelse så meget desto vigtigere, da de pædagogiske greb kan hjælpe til at tale ind i og støtte op om de unges livssituation og deres identitetskabelse samt fremme deres trivsel.

- **Information and Media Literacy**

Som nævnt i det ovennævnte under primære kompetencer, så er informations-søgningskompetence, mediekendskab og kildevurdering/-kritik en del af den bibliotekariske grundpakke. Det er her, at den biblioteksansatte adskiller sig fra læreren rent teoretisk og metodisk, og hvor lærernes respektive fag får en ny dimension. Der er her, at den biblioteksansatte kan være med til at klæde eleverne på i digital dannelse og gøre dem informationskompetente.

- **Emnekendskab**

De biblioteksansattes faglighed og bredde i viden testes, når den sættes overfor lærerne, der hver har deres linjefag. Det kræver en stor faglitterær viden, indsigt i både naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige og humanistiske teorier og metoder. Især når eleverne skal kombinere fag i deres skriftlige opgaver, som ofte blander to videnskabelige fagområder og tilhørende teori og metoder.

■ KOMPETENCER TIL AT LEVERE KULTURELLE OG FOLKEOPLYSENDE AKTIVITETER

De er rigtig mange kompetencer i spil ved kulturelle og folkeoplysende aktiviteter, og nedenstående liste er på ingen måde fyldestgørende, hvorfor der kun er nogle eksempler.

- **Moderator**

Det er biblioteksformidleren, som skaber rum og energi samt faciliterer ved foredrag, debatter og samtalesaloner. Der er teknikker til at holde elevernes interesse og engagere dem.

- **Procesfacilitator**

Ledelse af processer og gruppearbejde, samt facilitering fylder mere og mere. Den biblioteksansatte skal kunne sætte rammerne, dagsordenen og afvikle aktiviteten, så deltagerne føler sig trygge og er engagerede. Der har været og bliver løbende udbudt kurser i dette for at kunne mestre de greb, som gør faciliteringen bedre.

- **Literature Literacy**

Kendskab til litteraturhistorie, litterære genrer og litteraturformidling er én af de største forcer, biblioteksansatte har, og her er det især ift. skønlitteraturen. Denne literature literacy kan bringes i spil i forbindelse med litterære foredrag, booktalks, skrivesteder, young adult (YA) formidling, etc.

- **Musikformidling**

Kendskab til musikhistorie, musikgenrer, musikformidling og musikinstrumenter kan understøtte de musiske og kunstneriske fag på ungdomsuddannelserne samt elevernes egen musiske interesser, uanset om det er i at spille i et band eller fritidsaktivitet.

- **Guidet fælleslæsning/shared reading**

Denne teknik er med til at gøre litteratur til en oplevelse for eleverne. Den giver en fremgangsmåde til at læse, analysere og bearbejde en tekst med eleverne.

- **Teknologiske kompetencer**

Mange makerspaces er baseret på aktiviteter, hvor der bliver leget med ny teknologi såsom robotter. Det kræver kompetencer indenfor kodning, programmering og håndtering af gadgets.

- **Kunstneriske kompetencer**

Kreative evner indenfor kunst, indretning og design giver mulighed for at eksperimentere med eleverne, hvor andre sanser kan bringes i spil. Det bruges f.eks. i kreative værksteder og udstillinger.

Det er vigtigt at understrege, at alle skal ikke kunne alt, hvorfor ovenstående er en inspirationsliste, hvor der kan tages stilling til de nævnte kompetencer og udvælges de, som er vigtige for ens eget bibliotek i den samarbejdsrelation, man som bibliotek står overfor.

Louise (uddannelsesbibliotekar):

Når jeg underviser, plejer jeg at sige til eleverne, at de nu står overfor deres livs vigtigste undervisning. Det er selvfølgelig sagt lidt i sjov, men jeg mener faktisk, at det jeg fortæller eleverne om kildekritik og søgeteknikker er noget af det vigtigste, man kan tilegne sig som et ungt menneske i dag.

Københavns Kommune	
Indbyggere	616.098
Biblioteksudgifter pr. indb.	360
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	53
Antal biblioteker	19
Biblioteksudlån pr. indb.	9,2
Årsværk i alt	295,1
Bibliotekarere	116,9
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,5
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	2.287
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	-
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	-
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	635
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	371
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	284
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	342
Antal studenter - I alt	3.919
Danmarks Statistik	

Esbjerg Kommune	
Indbyggere	116.061
Biblioteksudgifter pr. indb.	385
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	48
Antal biblioteker	8
Biblioteksudlån pr. indb.	7,8
Årsværk i alt	79,1
Bibliotekarere	36,8
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,66
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	578
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	21
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	84
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	19
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	161
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	299
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	160
Antal studenter - I alt	1.322
Danmarks Statistik	

Køge Kommune	
Indbyggere	60.565
Biblioteksudgifter pr. indb.	474
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	53
Antal biblioteker	2
Biblioteksudlån pr. indb.	9,2
Årsværk i alt	44,4
Bibliotekarere	25
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,74
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	282
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	14
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	39
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	-
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	52
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	344
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	51
Antal studenter - I alt	782
Danmarks Statistik	

Silkeborg Kommune	
Indbyggere	92.513
Biblioteksudgifter pr. indb.	433
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	59
Antal biblioteker	3
Biblioteksudlån pr. indb.	10,9
Årsværk i alt	53,5
Bibliotekarere	20,7
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,59
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	451
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	3
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	113
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	26
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	138
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	211
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	67
Antal studenter - I alt	1.009
Danmarks Statistik	

Roskilde Kommune	
Indbyggere	87.462
Biblioteksudgifter pr. indb.	612
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	96
Antal biblioteker	6
Biblioteksudlån pr. indb.	16,1
Årsværk i alt	120,2
Bibliotekarere	37,5
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	1,39
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	911
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	23
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	114
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	110
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	159
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	342
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	135
Antal studenter - I alt	1.794
Danmarks Statistik	

Aalborg Kommune	
Indbyggere	213.271
Biblioteksudgifter pr. indb.	408
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	70
Antal biblioteker	17
Biblioteksudlån pr. indb.	11,4
Årsværk i alt	158,3
Bibliotekarere	79,6
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,75
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	1.039
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	54
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	161
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	348
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	250
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	517
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	190
Antal studenter - I alt	2.559
Danmarks Statistik	

Hjørring Kommune	
Indbyggere	65.185
Biblioteksudgifter pr. indb.	485
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	47
Antal biblioteker	4
Biblioteksudlån pr. indb.	9,5
Årsværk i alt	37,0
Bibliotekarere	18,8
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,57
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	287
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	-
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	20
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	-
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	-
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	112
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	75
Antal studenter - I alt	494
Danmarks Statistik	

Nyborg ⁴	
Indbyggere	32.012
Biblioteksudgifter pr. indb.	368
Udg. til bøger og udlånsmaterialer pr. indb.	72
Antal biblioteker	2
Biblioteksudlån pr. indb.	11,7
Årsværk i alt	17,8
Bibliotekarere	12,5
Personale i alt ved folkebiblioteker pr. 1.000 indb.	0,61
Antal studenter - Almen studentereksamen (Stx)	195
Antal Studenter - Erhvervsfaglig studentereksamen (Eux)	-
Antal Studenter - EUX, merkantile uddannelser (merkantil EUX)	-
Antal Studenter - Hf-enkeltfag (Hf-e)	-
Antal studenter - Højere forberedelseseksamen (Hf)	109
Antal studenter - Merkantil studentereksamen (Hhx)	-
Antal studenter - Teknisk studentereksamen (Htx)	-
Antal studenter - I alt	304
Danmarks Statistik	

⁴ Der mangler tal ved nogle uddannelser efter sammenlægning til et nyt Campus i Nyborg Kommune

Kilder

Rapporter

Bedre informationssøgning - Etablering af en national virtuel biblioteks- og databrønd til ungdomsuddannelserne

<http://projektbank.dk/etablering-af-en-national-virtuel-biblioteks-og-databrond-til-ungdomsuddannelserne>. Projektet er støttet af projektpulje ved Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek

Biblioteks-Impact - Rapport om et DEFF-projekt 2016
<http://projektbank.dk/undersogelse-af-biblioteks-simpact>

Roskilde Universitetsbibliotek og Syddansk universitetsbibliotek. Projektet ved Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek

Demokrati - hvad rager det mig

www.projektbank.dk/hvad-rager-demokratiet-mig
Udviklingsprojekt ved Hjørring Bibliotekerne 2015-16. Projektet var støttet af Slots- og Kulturstyrelsen

Digital informationsforsyning i gymnasieskolen

<http://projektbank.dk/digital-informationsforsyning-og-ny-didaktik-i-gymnasieskolen-fase-1-og-2>
Projekt ved Institut for Kulturvidenskaber, SDU, støttet af Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek. Anette Grønning og Bjarke Schønwandt Mortensen, 2018

Folkebiblioteket i vidensamfundet – Rapport fra Udvalget om folkebibliotekerne i vidensamfundet

www.slks.dk/fileadmin/publikationer/rapporter/overige/folkebib_i_vidensamfundet/pdf/Folkebib_i_videnssamf.pdf
Jochumsen et al., Slots- og Kulturstyrelsen, 2010

Fremtidens gymnasiebibliotek og biblioteks-impact

<http://projektbank.dk/fremtidens-gymnasiebibliotek-og-biblioteks-impact>
Projekt ved Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek. Kitte Haase Jensen, 2017

Hvordan uddanner vi til fremtidens arbejdsmarked? - Styrker i det danske uddannelsessystem

<https://dea.nu/publikationer/hvordan-uddanner-fremtidens-arbejdsmarked-styrker-danske-uddannelsessystem>
Tænketanken DEA, 2017

Kortlægning af gymnasiernes indkøb af digitale informationsressourcer

Projekt ved Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek. Hanne Marie Knudsen, Konsulentfirmaet Knudsen Syd, 2018

Projekt Værtensklasse i biblioteket

https://static-curis.ku.dk/portal/files/47039992/ProjektV_rtenksklasse.pdf
Aalborg Bibliotekerne, 2012. Projektet blev støttet af Udviklingspuljen ved Slots- og Kulturstyrelsen

På biblio i skoletiden - en analyse af samarbejdet mellem Campus Køge og Køge Bibliotek

Speciale ved Institut for Informationsstudier
Tine Daugberg, 2018

Studieunivers til ungdomsuddannelserne

<https://dokk1.dk/hvem-bor-her/itk/itk-projekter/studieunivers-til-ungdomsuddannelserne>
www.projektbank.dk/studieunivers-til-ungdomsuddannelserne
Projektet er støttet af udviklingspuljen ved DDB

Synergi mellem Folkebibliotek og Campus

<http://projektbank.dk/synergi-mellem-folkebibliotek-og-campus>
www.koegebib.dk/virksomhed/projekter
Projektet var støttet af udviklingspuljen ved Slots og Kulturstyrelsen

Lovgivning

Aftale om styrkede gymnasiale uddannelser

<https://uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/gymnasieaftalen>

Lov om biblioteksvirksomhed

www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=145152

Lov om de gymnasiale uddannelser

www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=186027

Faglitteratur, artikler og oplæg

Arbejdsgruppe skal se på fremtidens forskningsbiblioteker

Pressemeddelelse fra Slots- og Kulturstyrelsen, 25.05.2018
<https://kum.dk/nyheder-og-presse/pressemeddelelser/nyheder/arbejdsgruppe-skal-se-paa-fremtidens-forskningsbiblioteker/1/1/>

Bedre veje til en ungdomsuddannelse – en opsummering af anbefalingsområder til regeringen (2017)
www.regeringen.dk/media/3015/pixie-bedre-veje-til-en-ungdomsuddannelse-01.pdf

Bibliotekerne set gennem værtskabelige briller
Danmarks Biblioteker, Årgang 2012, nr. 5
www.db.dk/artikel/bibliotekerne-set-gennem-v%C3%A6rtskabelige-briller

Biblioteket under forandring - en introduktion til 4-rumsmodellen
Biblioteksdage ved Lindås, Henrik Jochumsen
Det informationsvidenskabelige Akademi, Københavns Universitet
<https://docplayer.dk/2781744-Biblioteket-under-forandring-en-introduktion-til-4-rumsmodellen.html>

Biblioteksdidaktik
Redigeret af Cecilie Laskie
Hans Reitzels Forlag, 2017

Byg Partnerskaber! - et værktøj til strategisk biblioteksudvikling
Roskilde Bibliotekerne, 2012
<https://issuu.com/roskildebibliotekerne/docs/byg-partnerskaber>

Den der råber lyver
Lea Korsgaard, Zetland, 2017
www.db.dk/oplys-borgerne-spot-fake-news

Digital dannelse - Udfordringer, erfaringer og perspektiver fra Randers HF & VUC
Jesper Tække og Michael Paulsen
Forlaget Unge Pædagoger, 2015

Grundbog i pædagogik : oplysning, dannelse og fusionspædagogik i senmoderniteten
Poul Henrik Brejnrod
Gyldendal, 2005

Hvad er digital dannelse og hvordan fremmer skolen den? Kirsten Drotner (2018) I: *Unge pædagoger*.

Interview - Introduktion til et håndværk
Steiner Kvale et al. 2. udg. 2009

The definition and selection of key competencies - Executive summary
www.oecd.org/pisa/35070367.pdf
DeSeCo <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm>

Tungen på vægtskålen
I: *Revy*, nr. 3 - 39. årgang, jul.-sep. 2016, s. 6-8
Peter Søndergaard et al.
https://issuu.com/revy/docs/revy_3_2016

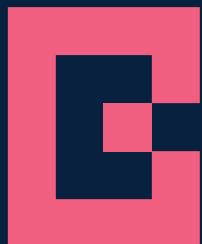
21. century skills
<http://info.21skills.dk/>
Siden 21skills.dk udviklet af Center for Undervisningsmidler (CFU) med henblik på at vejlede undervisere, studerende og elever i den pædagogiske sektor i arbejdet med det 21. århundredes kompetencer

21st century skills. Om det 21. århundredes kompetencer fra arbejdsmarkedspolitik til allemandseje
www.videnomlaesning.dk/media/2080/21st-century-skills-ulf-dalvad_berthelsen.pdf
Ulf Dalvad Bertelsen, Mag.art og ph.d. og adjunkt
Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet

Value for money?
I: *Revy*, nr. 3 - årgang 41, jul.-sep. 2018, s. 18-20
Else Marie Hansen, Bibliotekskonsulent, og Thomas Kaarsted, Souschef, Syddansk Universitetsbibliotek
https://issuu.com/revy/docs/revy_3_2018

Datakilder

Danmarks Statistik: www.statistikbanken.dk
Styrelsen for IT og Læring: www.uddannelsesstatistik.dk
Økonomi og indenrigsministeriet: www.noegletal.dk
Biblioteksbarometret 2019, Slots- og Kulturstyrelsen
Bibliotekarforbundet

CENTRAL BIBLIOTEKERNE